

ΡΥΘΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΙΣ 15 ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ
ΑΠ. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΡΑΣ
ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΡΟΚΟΣ ΡΑΦΑΛΙΑΣ
ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ
ΔΕΥΤ. ΒΙΓΛΑΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΡΑΣ
ΜΙΧ. ΠΕΤΡΙΑΝΗΣ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΜΠΑΝΑΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ
Κ. ΜΑΣΧΑΣ
ΖΑΝ. ΚΟΚΤΩ
ΜΑΝ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ
ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ
ΣΩΤΟΣ ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ
ΜΗΝΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ
ΒΙΚΟΣ ΒΙΤΣΑΙΟΣ

Τ· ΒΙΒΛΙΑ, Ο ΣΤΙΧΟΣ κλπ.

ΔΕΩΝ. ΡΑΖΕΛΟΣ
ΤΕΛΑΟΣ ΔΡΑΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

*Αγρυπνία (ποίημα).
Παλιές αγάπες—Ματαιοδοξία (ποιήματα).
Τρία πιστόλια (ποίημα)
Τό δόντι του Βούδδα (διήγημα)
Προμάντεμα (ποίημα)
Δέκα χρόνων Τούρκικη Φιλολογία.
Σούρουπο (ποίημα).
Τό δαχτυλίδι του νέου με τὸ ἀδιάβροχο (διήγημα).
'Οβιδίου—'Ορφείας καὶ Εὐρυδίκης.
Ἀντοκτονία ναυτικοῦ (ποίημα).
Μονάχοι εἴμαστε (ποίημα).
'Απ' τὰ σονέττα τῶν πετραδιῶν.
Πρόσκληση πρὸς τὸν θάνατο (ποίημα, Μεταφρ. Α. Γ.).
Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου.
Χινοπωρινὰ εἴγη—Τετραστάσιον.
Τρία ποτήρια—Τρία πρόσωπα (διήγημα).
Τὰ μάτια σου (ποίημα).
'Απόγνωση
Εἶπες κι' ἐσύ..

Μ. Βάλσα : *Ἡ κοροϊδία τῆς Τέχνης—Τὸ κατόφλι.
Διονυσ. Κοκκίνου : *Ἰλιγγος (μυθιστόρημα).
Γιάννη *Ἀποστολάκη : Τὰ τραγούδια μας.

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ—ΤΕΥΧΟΣ 11 ΚΑΙ 12 (ΔΙΠΛΟ)

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1934

ΡΥΘΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΟΜΙΛΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Π. Σ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35 - ΠΕΙΡΑΙΑΣ—ΤΗΛΕΦ. 41.724

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: { ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Χρονιάτικη Δραχ. 50
 " Εξαμηνιαία " 30
 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Μόνο Χρονιάτικη Για την Τουρκία: Μία Λίρα
 Για την Ευρώπη και Αμερική: Δολ. 1

Επιστολές: Περιοδικό Ρυθμός Σωκράτους 35.
 Εμβάσματα: Στο όνομα του εκδότη Π. Σ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΥ
 Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ:
ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ

“ΧΑΙΡΕ ΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΠΑΜΒΑΣΙΛΕΩΣ,,

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Εώφυλλο και κοσμήματα Βυζαντινού Ρυθμού υπό:

ΑΡΧΗ ΚΟΒΑ

ΕΚΔΟΣΗ Π. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΥ

Σωκράτους 35—Πειραιάς — — —

ΑΓΡΥΠΝΙΑ

Ζωή μου, απόψε τὸ αἶνιγμά σου
βαριά στενεύει τὴν ψυχὴ μου.
Τρέμω νὰ πῶ καὶ τὸνομά σου,
καὶ σταματᾶει τὴν προσευχή μου
ζωή μου, απόψε τὸ αἶνιγμά σου.

Ἴδές, τὸ ροῦχο μου ἔχει λύωση,
γυμνὰ τὰ πόδια μου ματώνουν,
κι' ἄχ, τ' ὄργανό μου ἔχει σκεβρώση
στὰ χέρια μου, ὡς περιμαζώνουν
— ἰδές—τὸ ροῦχο ποὺ ἔχει λύωση.

Κι' ἀπ' τὸ στεφάνι τὸ ἀνθισμένο,
ποὺ εἶχες τὴν κόμη μου στολίση,
μήτ' ἓνα φύλλο μαράμμένο
δὲ μένει πιά γιὰ νὰ θυμίση
τ' ὠραῖο στεφάνι, τὸ ἀνθισμένο.

Τῶν ἀστεριῶν χρυσὰ τὰ βέλη
τρυποῦν τὴν Πλάση ὀλόγουρά μου.
Γλυκὸ ἓνα θάνατο σὰ μέλι
ἀπόψε ἄς δίναν στὴν καρδιά μου
τῶν ἀστεριῶν τὰ χρυσὰ βέλη!...

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

ΠΑΛΙΕΣ ΑΓΑΠΕΣ

Παλιές μου αγάπες, σκόρπιες, πώς ξανάρχεστε
τὸ βραδυνὸ σμιχτὲς στὴν καμαρὰ μου
καὶ πλημυρᾶτε φῶς μέσα στὰ μάτια μου
ξαναγεννώντας ὅλη τὴ χαρὰ μου!

Παλιές μου αγάπες κι ὄνειρα ἀναπάντεχα,
κυνηγημένα χρόνια ἀπ' τὴν ἀνία,
φύγατε πια μέσ' ἀπ' τὸ στίχο μου
μὲ τῆς ρουτίνας τῆ μονοτονία.

Καὶ τὸ ταχύ πού μόλις ταλαντεύεται
κάποιος καημὸς ἀνείπωτος ἐντός μου,
γυρνᾶω δετὸ τὸν πόθο μου στὰ σύννεφα
μὲ τὴν παλινωδία τοῦ ἔρωτός μου.

ΜΑΤΑΙΟΔΟΞΙΑ

Ἔρρες πού μάταια καρτερῶ τὴν ἀπολησμονιά μου,
σὲ ἄρρωστη πλήξη ν' ἀπλωθεῖ καρτερικὰ ἢ καρδιά μου.
Καὶ δὲ θωρῶ στὴ μοναξιά παρὰ μιὰ λεύκα πλάϊ,
σκεβρῆ, στὸ φόντο τοῦ βραδιοῦ νὰ μοῦ χαμογελάει.

Ἔρρες πού μάταια στὸ στριφτὸ χαμένο μονοπάτι
γυρεύει τὸ ἄστρο τῆς νυχτὸς τὸ θλιβερό μου μάτι,
κάτι, πού τώρα τὸ ποθῶ χωρὶς νὰ τὸ σιμῶνω,
δένοντας μ' ἐγκαρτέρηση τῆς λησμονιάς τὸν πόνο.

Κάτι, πού μιὰ φορὰ παλιά σὲ νοτισμένους τόπους
τῶβρισκα στὰ χαμόγελα καὶ στοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους.
Μὰ τώρα, μάταια τὸ χαμὸν ἀποζητᾶ ἢ καρδιά μου
σὲ ἄρρωστη πλήξη, γιὰ νὰ βρῶ τὴν ἀπολησμονιά μου,

ΤΡΙΑ ΠΙΣΤΟΛΙΑ

Τρία πιστόλια, τρεῖς φορές,
μοῦφερε κάποιος ν' ἀγοράσω
—θαρῶ πὼς ἦτανε λαθρέμπορος—.

Τὸ ἓνα πρό πάντων,
ἀν ὄχι γι' ἄλλη χρῆση,
τοῦλάχιστον γιὰ κομψοτέχνημα
μποροῦσα νὰ τὸ πάρω,
μιὰ μάλιστα πού πῆε νὰ μοῦ τ' ἀφίσει
καὶ σὲ τιμὴ εὐκαιρίας.
Σεντέφι εἶχε ἢ λαβὴ τοῦ ἢ σκαλιγμένη
κ' ἦταν μικρό, πολὺ μικρό,
—μᾶλλον στὸ χέρι μιᾶς κυρίας
θὰ ταίριαζε καλλίτερα—.
Οἱ σφαίρες του, οἱ πέντε, οἱ νικελένιες,
φιγοῦρες μοιάζαν παιχνιδιοῦ
τῆς τύχης.

Κι' ὅμως, κι' αὐτὸ ἐπὶ τέλους δὲν τ' ἀγόρασα!

Εἶναι ἡσυχος ὁ δρόμος μπρὸς στὸ σπίτι μας,
δὲ συναντῶ κακοποιοὺς τῆ νύχτα...

Μόνο πού ἀνήσυχο τὸ μέσα μου, ἢ ψυχὴ μου
κ' οἱ φρένες μου εἶναι πάντα,
τόσο πού νὰ φοβοῦμαι μήπως, ψάχνοντας
γιὰ κάποια μαύρη χίμαιρα
κρυμμένη στὸ μυαλό μου,
βάνω φωτιά στὸ σπίτι, στὸ κρανίο μου,
γιὰ νὰ τὴν κάνω νάβγει...

θὰ πεῖ κανεὶς: "Ἄν τὴ γλυτώσεις σήμερα
μεθαῦριο δὲ γλυτώνεις.

—Ἄλλὰ συντήνουν πάντοτε γιὰ τὴν ἀναβολὴ
τὰ πρόχειρά μέσα πού λείπουν.

ΤΟ ΔΟΝΤΙ ΤΟΥ ΒΟΥΔΔΑ

Αυτά τὰ ταξίδια—τέλος πάντων—μὲ τὰ μεγάλα ὑπερωκεάνεια !
 Ἔνα ὄνειρο ! Μιὰ χίμαιρα ! Μιὰ ἀφάνταστη τύχη !

Εἶσαι μερонуχτὶς κλεισμένος σὲ τοίχους : στὸ γραφεῖο, στὸ σπῖ-
 τι, στὸ δρόμο σου ἀκόμη. Ὁ οὐρανὸς σου εἶναι παντοῦ τεμαχισμέ-
 νος σὲ γεωμετρικὰ σχήματα. Τὶς γυριακὲς ζητᾶς καὶ βρῖσκεις καια-
 φύγιο στὸ ὑπαιθρο· συναντᾶς δέκα παρδαλὰ δέντρα πού φαντάζουν
 γιὰ ψηλά· μιὰ ἀκτὴ πού δὲν προσφέρει τίποτε τὸ ἀνήσυχο· μιὰ θά-
 λασσα πού σὰν κυρία περασμένης ἡλικίας κάνει ἐπίδειξη χρωμάτων
 γιὰ νὰ προσθέτῃ γόητρο στὰ πολὺ γνωστὰ μας θέλητρού της. Δὲ
 μένουν γιὰ τὴ φαντασία παρὰ παλιὰ ἀναγνώσματα καὶ μερικὲς σκόρ-
 πιες εἰκόνες : τὸ ἄπειρο σὲ χάπια.

Καὶ πάλι : πρέπει νὰ πετύχῃς τὴν κατάλληλη στιγμή. Αὐτὸ συμ-
 βαίνει τώρα μὲ τὴν ἐφημερίδα μου. Βρῖσκομαι στὸ ἐστιατόριο· δια-
 βάζω. Βλέπω δυὸ πανύψηλες πρῶρες πού κρατιοῦνται σ' ἐπικίνδυνη
 ἰσορροπία πάνω στὰ κύματα. Ὁ οὐρανὸς συνεφιασμένος· ὀρίζοντες
 δὲ φαίνονται· τεράστιες, αἰχμηρές, οἱ πρῶρες εἶναι οἰγμένες σὲ φαν-
 ταστικὴ ταχύτητα : τὴν προδίδει μιὰ λεπτή, ἄσπρη γραμμὴ πού στο-
 λίζει τὶς καπνοδόχους...

Ὁμολογῶ πὼς εἶμαι ἐλάττωμα νὰ διαβάζῃ κανεὶς τρώγωντας.
 Ὡς τόσο ἐγὼ σὲ παρόμοια περίπτωσι, καταπιάνομαι ἀποκλειστικὰ
 μ' ἐφημερίδες : εἶναι τὸ μόνο ἔντυπο πού δὲ σὲ ἀπασχολεῖ σ' ὄρι-
 σμένο σημεῖο. Τὸ μάτι τρέχει πάνω, κάτω, στὰ πλάγια, στὶς μικρὲς
 εἰδήσεις, στὰ περίεργα, στὰ σύντομα ἄρθρα καὶ ξεκουράζεται μὲ τὶς
 εἰκόνες τῶν διαφημίσεων. Προγράμματα κινηματογράφων, ραδιό-
 φωνα, Κλινικὲς, ἀρώματα, διάφορες ἐκλυσιτικὲς γύμνες, ναυτικὰ
 πρακτορεῖα : Μανχατάν· Κόντε Ρόσσο· Πρέζιντανι Ρουόβελι· Ἀ-
 κουϊτάνια· Βύρων... Κι' αὐτὰ τὰ δύο αἰχμηρὰ κι' ἀπίθανα σχήματα :
 s/s Bremen, s/s Europa 4 1/2 days ocean crossing...

Εἶναι νὰ μὴν πάρῃς, μὲ τὸν καφέ σου, τὴν ἀπόφαση τῆς ἀπο-
 δημίας : Νὰ βρεθῆς—ἔξαφνα—κεῖ πάνω μὲ τὸν κόσμον πού φεύγει.
 Ὑπάρχει κάθε μέρα κόσμος πού φεύγει.

Στὸ κατὰστροφωμὰ θὰ συναντήσῃς ἕναν ὠχρὸ κύριο. Ἀνάστημα
 ψηλό, κινήσεις ρυθμισμένες ἀπὸ κάποια ἐσωτερικὴ του ἁρμονία,
 βλέμμα πού χάνεται σὲ κάτι ἀόρατο. Θὰ δεχθῆ νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ
 ὅταν τὸ πλοῖο πάρῃ τ' ἀνοιχτὰ κι' ἡ νύχτα κρύψῃ τ' ἀνιαρὰ ἀκρο-
 γιάλια ὅπου λιγοστὰ τρομαγμένα φωτᾶκια θὰ προσπαθοῦν μάταια
 ν' ἀντιλαλήσουν τὶς κωμικὲς ἐπικλήσεις τῆς μικρῆς γῆς πού ἀφίηνεις.

— Κοινὸ λοιπόν, τὸ αἶσθημα τῆς ἀποδημίας, κύριε...

— Παρακαλῶ ;

— Ταξιδεύετε καὶ σεῖς—φυσικὰ—γιὰ τὴν ἄκρη τῆς γῆς. Ζητᾶτε
 νὰ χαθῆτε στὶς πιὸ ἀνέλπιστες χῶρες.

— Ἔσεῖς πηγαίνετε ἐκεῖ ;

— Ἐγὼ ; Πουθενά.

Τὴ ἀνάγκη νὰ ξέρῃς πὼς σὲ τόσες μέρες θὰ φθάσῃς κάπου, μιὰ

πού αὐτὸ τὸ κάπου, ἔπειτα ἀπ' τὴν πρώτη ἐντύπωση, δὲ θὰ διαφέρῃ
 ἀπ' τὸν τόπον πού ἀφίηνεις. Ἡ παρατήρηση δὲν εἶναι ἐξαιρετικὰ
 πρωτότυπη. Τὰ πιὸ κοινὰ—ὅμως—καὶ φθαρμένα πράγματα, γίνον-
 ται—ὅπως ὅπως—χρήσιμα σ' ὄρισμένες περιστάσεις. Τοῖχοι λοιπόν
 ἐδῶ, τοῖχοι ὅπου θὰ φτάσῃς : ἄσχετο ἂν ψηλότεροι ἢ ἐπιβλητικώ-
 τεροι. Φωλιὲς ὅπου ἡ ζωὴ καταγράφεται ὑποχρεωτικὰ σὲ ὥρες πού
 φεύγουν καὶ σὲ ὥρες πού θᾶρθουν. Ὅπου ἡ ζωὴ δὲ μπορεῖ νάχη
 καμμιάν ἄλλη ἀξία ἔξω ἀπ' αὐτὴν τὴν ταξινόμησι κα' αὐτὸν τὸν
 καθορισμὸ της. (Ἔτσι καὶ στὰ μουσεῖα, πράγματα πού ὑπάρχουν
 σήμερα, τὰ λένε τῆς τάδε ἐποχῆς, καὶ δὲν ἔχουν στὸ βάθος καμμιάν
 ἄλλη σημασία δίχως τὴ χρονικὴ αὐτὴν ἀφαίρεσίν τους.) Λοιπὸν τὸ
 ταξίδι μου πρέπει νὰ ἴναι ἀκαθόριστο, ἄσκοπο, καθαρὸ ταξίδι. Κι'
 ἀκόμη τὰ 4 1/2 days τῆς διαφήμισης εἶναι ἕνας ἀδικαιολόγητος πε-
 ριορισμὸς, ἀσυγχώρητος ὅταν μάλιστα πρόκειται γιὰ πλοῖα ὅπως τὸ
 Bremen ἢ τὸ Europa ὅπου πιθανότατα βρῖσκομαι.

Ταξιδεύουμε μὲ τὸν ἑαυτὸ μας ἐλευθερωμένο. Ὁ οὐρανὸς κι' ἡ
 θάλασσα ἢ δικιά μας δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ κὰν σχέση μὲ τὸν
 οὐρανὸ καὶ τὴ θάλασσα τῶν ἄλλων ταξιδιωτῶν. Ἀνήκουν σ' ἄλλον
 κόσμον πού δὲν ἐκτείνεται σὲ κανένα μήκος καὶ πλάτος, πού δὲ φωτι-
 ζεται ἀπὸ κανένα γνωστὸ ἀστερισμὸ. Ἡ ἀνία μᾶς ἔδωσε τούτῃ τὴ
 δυνατότητα τοῦλάχιστον : νὰ φεύγουμε σ' ἕνα φανταστικὸ—καὶ γι'
 αὐτὸ τὸ λόγο ὑπαρκτὸ—κόσμον πού συγγενεὺει ἀσφαλῶς μὲ τὸ ἄ-
 πειρο. Ὁ ξένος μου δὲ μιλάει : βρῖσκεται καὶ δὲ βρῖσκεται ἐδῶ. Εἶ-
 ναι σὰν τὴ θάλασσα ὅπου πλέουμε : σιμὰ κι' ἀτέλειωτη παντοῦθε.
 Εἶναι σὰν τ' ἀστέρια : φούχτα στὸ μάτι κι' ἀμέτρητα στὴν τρομακτικὴ
 ἀπόστασίν τους.

Ἡ συντροφιά του εἶναι ὅμως ἀπαραίτητη. Ἡ φυγὴ δὲ θᾶχε ἔν-
 νοια ἂν ἔλειπε ὁ ἐξωτικὸς τύπος πού κλείνει μέσα του ἕνα μυστήριον,
 πού κυττᾶει σὰ σφίγγα πέρα, δίνοντας συνάμα τὴν ἐντύπωση πὼς
 ἔχει κουρέλια στὶς τσέπες του τὸ πέπλα πού κάλυπταν κάποιο ξεγυ-
 μνωμένο ἄγνωστο.

Σὰν περάσουν οἱ ὥρες κι' ὅλα σιγήσουν γύρω, ἔμεῖς οἱ δυὸ, ξα-
 πλωμένοι σὲ ἀναπαυτικὰ καθίσματα, σὲ ψηλὸ διάδρομον τῆς τρίτης,
 τῆς τέταρτης γέφυρας, χαράζουμε μὲ τὰ τσιγάρα ἀριστοτεχνικοὺς
 μαιάνδρους στὸ σκοτάδι. Πρέπει ν' ἀρχίσῃ λοιπὸν αὐτὸς ἐντελῶς ξα-
 φνικὰ, ἀπρόσκλητα, μιὰ περίφημη ἱστορία.

— Στὸ Κανσᾶς, στὴν Παταγωνία, στὸ Χονολούλου, στὸ ἀκρω-
 τήριον τῆς Καλῆς Ἑλπίδας...

Χορεύονται ὅλα τ' ἀπομεινάκια τῶν γεωγραφικῶν ἀναμνήσεων
 μου γιὰ νὰ παρακολουθῆσω.

— Στὸ Κανσᾶς συνέβηκε τὸ τραγικὸ περιστατικὸ πού τὸν ἀναγ-
 κάζει νὰ φεύγῃ—χρόνια τώρα.

Μιὰ νύχτα, λέει—ὅπως ἀρμόζει στὶς τραγικὲς ὑποθέσεις—σκό-
 τωσε κάποιον. Τὸν συνόδευε τοῦτος πάντοτε καὶ παντοῦ. Ἦταν ἀ-
 χώριστος μάρτυς τῆς κάθε του πράξης καὶ τῆς πιὸ ἀσύλληπτης σκέ-
 ψης του. Ὅπου κι' ἂν γυρνοῦσε τὸ βλέμμα, τὸν ἔβλεπε σιμὰ του.
 Στὸ τέλος πῆρε τὴν ἀπόφαση.

Ποιός λίγο ποιός πολύ, όλοι, κάποτε, κάποιον σκοτώνουμε. Σέ μένα, προσωπικά, τὸ κακὸ συνέβηκε μεσημεριάτικα, στὴ στιγμή ἀκριβῶς πού περνα τὸν καφέ μου Ἀνακάλυψα ἀναπάντεχα τὸν ἄνθρωπο πού με συνόδευε, τὸν λοξοκύτταξα, τὸν καταδίκασα. Γίνεται ἐδῶ φανερὸ πὼς τὸ δικό μου καὶ τὸ δικό του θῦμα εἶναι κείνο τὸ ἴδιο ὀχληρὸ ὑποκείμενο πού ὅμοια με μᾶς θὰ σκοτώνουν, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων, νύχτα ἢ μεσημεριάτικα, ξαφνικά ἢ με προμελέτη, ὅσοι νοσταλγοὶ τοῦ ὄνειρου καὶ τῆς ἀπόδρασης.

Στὸ βάθος ὅλ' αὐτὰ θυμίζουν τὴν ἀπεριόριστη θυσία πού μᾶς πολλαπλασιάζει στὸν καθημερινὸ στενὸ κύκλο τῆς κοινωνίας. Ἔχουμε χίλιες δυὸ μορφές γιὰ χρῆση τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου: σὰν πέρνουμε κάποτε τὴ μορφή πού περισσότερο ἱκανοποιεῖ μᾶς ἴδιους, βρισκουμε πὼς σκοτώσαμε ἓνα σωρὸ ἀνθρώπους μέσα μας...

Ὁ νέος ἐαυτός μας δὲ μπορεῖ νὰ σταθῆ: τὸν καλοῦν τὰ ταξίδια, ἢ φυγή, ἢ ἀποδημία, ἢ αἴσθηση τοῦ ἀπείρου, ἢ συγγένεια με τ' ἀστέρια, με τὶς ἄγνωστες θάλασσες κι' ὅτι ἄλλο ἄγνωστο ὑπάρχει καὶ δὲν ὑπάρχει. Τὸ πλοῖο μας εἶναι ἓνας ζοφερός κόσμος ἀφάνταστα μεγαλοπρεπής. Φεύγουμε μ' αὐτὸ τὶς ρητορικές μειριότητες γινόμεθα ἥρωες μᾶς καινούργιας θείας φαντασίας πού ἀπήυδησε τὴν ἐπανάληψη τῶν αἰῶνων γνωστῆς ζωῆς σ' ἓνα ἀπελπιστικὰ γνωστό τῆς κατασκευάσμα.

Τὸ πλοῖο ἀκολουθεῖ μιὰ ἀνύπαρκτη νοητὴ γραμμή. Ὅλα εἶναι νοητὰ πάνω, γύρω, πέρα, παντοῦ. Στὸ βυθὸ ἀκόμη θ' ἀνοίγονται ἄλλες πιθανότητες πού ξεφεύγουν τὴ διαίσθησή μου μόνο καὶ μόνο γιὰ τὴν δὲ φαντάστηκα ἀκόμη νὰ ταξιδέψω πρὸς τὰ κάτω.

Ὁ ξένος με τὸ μυστηριώδες ὕφος θὰ ἀνάψῃ τὸ δέκατο τσιγάρο.

Παρατηρῶ πὼς ἡ προφορά του διαφέρει πολὺ ἀπ' ὅσες ἄκουσα ὡς τώρα. Τὸ κακὸ εἶναι πὼς μιλάει με κομμένες φράσεις.

— Ἀπ' τὴ Νέα Ὑόρκη στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο. Ἐπειτα ὁ Εἰρηνικός... Λοιπὸν, κάπου πάει. Ἐγὼ—φυσικά—δὲν πρόκειται νὰ σταματήσω, κι' ἄς κινδυνεύω νὰ βρεθῶ μιὰ μέρα στὸ σημεῖο ὅπου μᾶι τώρα. Ἡ στρογγυλότητα τῆς γῆς εἶναι στὴν περίπτωσή, μιὰ τρομακτικὴ πραγματικότητα. Μιὰ πού ἀποφάσισα ὅμως νὰ ταξιδέψω, πρέπει νὰ ἐπιμείνο. Ἄν φιλολογήσῃ κανεὶς τὸ κάθε τι θὰ ἀνακαλύψῃ πὼς πάντα σ' ἓνα ὀρισμένο σημεῖο θὰ βρεθῆ κάποτε: τίποτε ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὸ ξεκίνημα. Στὸ μεταξὺ ἀφοῦ κι' ἐδῶ ἀκόμη καταντάει νὰ ναι ὁ χρόνος ἢ πὺ ἀπὴν πραγματικότητα, κι' ἀφοῦ τὸ διάστημα, θέλουμε δὲ θέλουμε, χάνει κάθε θεικὴ του ἀξία, τὸ σπουδαιότερο εἶναι πὼς θὰ περάσῃ κανεὶς τὸν καιρὸ του. Μερικοί, αἴφνης, ζοῦν ὅταν ὁ χρόνος τοὺς προσπεράσει: ἔχουν τὸ νοῦ στραμμένο σ' ὅτι ἔφυγε. Πὺ ἀνθρώπινη ὡς τόσο σοφία εἶναι νὰ ζῆς, ὄχι μ' ἐκεῖνο, οὔτε με τὸ παρόν, ἀλλὰ με τὸ τι θάρθῃ. Θεῖα, θαυμαστὴ ἑλληνικὴ ἔκφραση τὸ θά. Ὅλη ἡ χάρις τοῦ ταξιδιοῦ μου ἀναβλύζει ἄλλωστε ἀπ' τὸ ἀπρόοπτο ἀκριβῶς καὶ τὸ ἀσυνήθιστο πού μέλλει νὰ ἐμφανισθῆ. Ὅ,τι γνωστὸ ἔχει ἀξία περιορισμένη ἀπ' τὴν ἐντύπωση πού προκαλεσε: τὸ ἄγνωστο δὲν ἔχει σταθμισθεῖ, δὲν ἔχει καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ τὰ λοιπὰ: κοινοτυπίες...

Ὁ δεύτερος ἢ τρίτος καπετάνιος πού κάποια στιγμή θὰ μᾶς πλησιάσῃ, εἶναι ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους πού δὲ ξέρουν τί θὰ πῆ στανμάτημα.

Ἐργάτης τῆς αἰῶνας φυγῆς, ἔχει συνηθίσει νὰ προσθέτῃ στὴν ἀτομικὴ σημασία πού δίνει καὶ στὶς πὺ κοινές λέξεις, στὸν κάθε μορφασμὸ τῆς ξερῆς φυσιογνωμίας του, ἓνα νοσταλγικὸ τόνο, λογιῆς ἀσύληπτα—σὰ χίμαιρες—ὑπονοούμενα. Τὴ χίμαιρα, αὐτός, τὴν κινήσῃ ἀλύπητα. Ζαίρει κάθε τῆς κίνηση, κάθε καταφύγιο, κάθε πονηριά τῆς. Στὸ βάθος, βέβαια, τόση οἰκειότητα ἔπρεπε νὰ τὸν ἔχει κουράσει. Νὰ τοῦ ἔχει τοῦλάχιστον προκαλέσει τὴν ἴδια στενοχώρια πού αἰσθάνονται ὅσοι στέκονται, καρφωμένοι στοὺς τοίχους τῶν πόλεων με τὸν καὺμὸ τῆς βεβαιότητας πὼς οἱ χίμαιρες προτιμοῦν, σύμφωνα με τὴ φύση τους, τὰ μακρυνὰ ταξίδια καὶ τὶς ξωτικές χῶρες. Κι' ἴσως ποὺς ξέρε; θὰ ναι κι' αὐτὸς ὑποχωρημένος νὰ παίξῃ τὸν ἴδιο ρόλο πού παίζουμε σπῆτι μας, ἐμεῖς. Δὲ φαντάζομαι ἐν τούτοις νὰ βλέπῃ στάματημένη κάπου τὴ δικιά του προσωπικὴ χίμαιρα: γενικὰ δὲν πιστεύει στὴν ὑπαρξὴ πραγμάτων πού στέκονται. Ὁ καπετάνιος μᾶς λέει λίγα λόγια γιὰ τὸ ταξίδι.

— Δὲν κάθεστε, παρακαλῶ;

Ἄνθρωπος πού ἔχει δεῖ ὅλες τὶς χῶρες πού μᾶς ἐλκύουν... δὲ μπορεῖ: θὰ ναι ἐξαιρετικὰ συμπαθητικός.

Ὁ ξένος μου τὸν γνωρίζει ἀπὸ πολὺν καιρὸ. Ταξίδεψαν κάποτε μαζί στὸ Ἰνδικὸ πέλαγος.

— Θυμᾶστε Τζῶν;

— Θυμᾶμαι Σμίθ.

(Ἄφοῦ βρισκόμεθα στὸ Βρεμεν ἢ στὸ Εἰγορα, δὲ χροιάζονται πιστεύω ἐξηγήσεις γιὰ τὸ ὀνομάζεται Τζῶν ὁ ξένος καὶ Σμίθ ὁ καπετάνιος).

Καὶ δίχως καμμὴ συστολή, καμμὴ ἐπιφύλαξη, δίχως νὰ λογαριάζουν τὴν παρουσία τρίτου, σὰ ν' ἀντάμωσαν μόνοι τους στὶς ἀνεξερεῖντες ἐκτάσεις, μιᾶνε τώρα σὲ μιὰ γλῶσσα πού ξαφνικά κι' ἐγὼ καταλαβαίνω, χωρὶς νὰ τὴ γνωρίζω καθόλου, γιὰ τὰ πὺ ἀπίστευτα κατορθώματα πού τοὺς δένουν με παλιὰ φιλία. Οἱ ξενικὲς λέξεις καθὼς χάνονται στὴ νύχτα, ἀκολουθώντας τὸν καπνὸ τῶν τσιγάρων, φέρνουν σιμὰ-σιμὰ μᾶς ἓναν κόσμον τεχνιτὸ, ψεύτικο, γιομᾶτο ἀμφίβολος ἀπίθανες ἐννοιες.

— Ἡ Λι-λεῖ-λά...

— Τὸ δόντι τοῦ Βούδδα...

Τὸ μυστήριον πλέκεται με τὸν ἦχο τῶν λέξεων. Τὸ κάτι ἐκεῖνο πού ὡς τώρα με ὠδήγησε, ἢ ἐκσταση, τὸ βουητὸ τῆς θάλασσας, τὸ χάος ὅπου βρισκόμεθα σὰ στιγμὲς σταματημένες πού χάθησαν καὶ δὲ ξέρουν τὸν προορισμὸ τους μέσα σ' ἓνα τόσο ἀτέλειωτο κύκλο φτιαγμένο ἀπὸ νερά, θόρυβο καὶ δύναμη, φέρνουν πάνω-πάνω σὰν τρόπαιο, τ' ὄνομα τῆς Λι-λεῖ-λά καὶ τὸ δόντι τοῦ Βούδδα.

Ὁ Τζῶν στρέφεται πρὸς ἐμένα.

— Δὲ μπορεῖτε ἀσφαλῶς νὰ ξέρετε ποῖα εἶναι ἡ Λι-λεῖ-λά.

— Ὅχι: ἀδύνατον. Ἄν καὶ τ' ὄνομα τὸ φτιαξῆ ἐγὼ ὁ ἴδιος. Γιὰ

νά σᾶς ὁμολογήσω τὴν ἀλήθεια, φαντάζομαι...

Πῶς διαλέγονται ὅμως λέξεις γιὰ νὰ περιγράψουν μιὰ γυναίκα ; Δὲν εἶναι οἱ γνωστὲς γραμμές, δὲν εἶναι ἡ εὐλυνγισία, τὸ κυμάτισμα, ἡ σαρκική ὑπόσταση. Ὑπάρχει κάτι ἄλλο πού ξεπερνάει τὶς ἐκφράσεις. Κάτι πού ξεφεύγει ἀπ' τὸν ὕλικό κόσμο, πού γίνεται ἴδιο μὲ τὴν ψυχική διάθεση, μὲ τὰ ἰδανικά πλάσματα τῆς φαντασίας καὶ δὲ στέκεται ποτὲ σὰ μορφή συγκεκριμένη, ὑπαρκτή. Ἄυλο, ἀνεξήγητο, πιέζει ὡς τόσο τὴ δικιά μας τὴ σάρκα, τὴ δικιά μας ὑπόσταση.

Καὶ τ' ὄνομα τῆς Λι-λεϊ-λά ριγμένο ἔτσι στὴν ἀστροφειγγὴ νύχτα, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ θάλασσας, ψιθυρισμένο σχεδὸν μὲ μουσική ἐκφραση, τίποτε ἄλλο δὲν ὑπονοεῖ, τίποτε ἄλλο δὲ σχεδιάζει ἀπ' τὴ μορφή πού καθέννας κλείνει μέσα του, ἀπ' τὴν πιὸ ἰδανική ὄντοτητα πού 'ναι δυνατὸ νὰ πλέξη ἡ φαντασία.

Οἱ δυὸ φίλοι ἐξακολουθοῦν.

—Ποῦ πηγαίνετε Τζῶν;

—Στὴ Ceylan—(Ναί, ἔτσι. μὲ λατινικὰ γράμματα).

—Ἄπ' τὸν Ἄτλαντικό;

Σιωπή. Κι' ἔπειτα ἀπὸ λίγο.

—Θὰ περάσω στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο— Μὲ περιμένουν.

—Οἱ ἴδιοι;

—Οἱ ἴδιοι. Γιὰ τὸ δόντι τοῦ Βούδδα...

—Τέταρτη ἀπόπειρα;

—Ναί, τέταρτη.

Σιωπή. Διάβολε! Περίεργη ὑπόθεση. Παλιὰ ἱστορία παιδικῶν ἀναμνήσεων. Τὸ δόντι τοῦ Βούδδα! Τέταρτη ἀπόπειρα ἀρπαγῆς ἀπ' ἓνα ναὸ τῆς Κεϋλάνης! Συνομοσία πλεγμένη στὴν Εὐρώπη, ὀργανωμένη στὴν Ἀμερική. Ἀργοναῦτες δυὸ, τριῶν ὠκεανῶν σκυφοὶ στὰ σχέδιά τους, ἔτοιμοι στὸν κίνδυνο, στίς παράλογες θυσίες. Μακρυνὰ ταξίδια, μακρυνές πορείες. Ἐπειτα ἡ ζούγκλα, τὰ ἱερὰ ποτάμια, τὰ ἔρπετά, τὰ φανταστικά θηρία. Τὸ μυστήριο τῶν ναῶν, οἱ ἀτέλειωτες τελετές, οἱ ἱεροὶ χοροί, οἱ βωμοί, τὰ τερατώδη ξόανα, οἱ σκαλιστοὶ θεοί. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, πλάϊ στὸ χρυσὸ δέρας, ἄνθος λωτοῦ, ὑπερκόσμια ἐκφραση, ἡ Λι-λεϊ-λά... Στὸ κάτω-κάτω θὰ ἐπιθυμοῦσα κι' ἐγὼ τὴν ἴδια ἀκριβῶς περιπέτεια. Ὡς τούτην τὴ στιγμή δὲν τῶχα νοιώσει. Κι' ὅμως ἐκεῖ μ' ἐλκύουν ὅλα: ἐκεῖ εἶναι ὁ σκοπός, ἡ ἀπώτερη δικαιολογία, ἡ μυστικὴ δύναμις τῆς παρόρμησης μου πρὸς τὸ ἄγνωστο. Ἡ πάλι μας, ἡ δίψα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, τὸ σκότωμα ὅλων τῶν ἐγῶ πού χρησιμεύουν στὴν καθημερινὴ συμβατικότητα, πέφτουν ἄδοξα, μοιραῖα κι' εἰρωνικώτατα στὸ δόλωμα πού φαντάζει γύρω ἀπ' τὴ Λι-λεϊλά κι' ἀπ' τὸ δόντι τοῦ Βούδδα.

Κι' ὁ Καπετάνιος, ὁ ξένος, ἐγὼ, τὸ Bremen καὶ τὸ Eucora, δίχως τὰ 41)2 days, χάνονται στὴν πιὸ ἀπελπιστικὴ κοινοτοπία μιᾶς σκοπιμότητος πού θὰ ξεσκεπασθῇ τὴ στιγμή ἀκριβῶς πού θὰ διπλώσω τὴν ἐφημερίδα μου... Μπένουμε σιγὰ σιγὰ σ' ἓνα γνωστὸ, πολὺ γνωστὸ λιμάνι, μὲ τὰ οὐρλιαχτὰ τῆς σειρήνας, τὸ τριγμὸ τῆς ἄγκυρας καὶ τῶν σιδηρῶν, τὸ μούγγρισμα τῶν μηχανῶν, τὸ βουητὸ τῆς θάλασσας πού βαρύνυμα φέρνει τὸ βάρος τῆς πραγματικότητάς μας,

καὶ μὲ τὶς φωνές, τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων πού φεύγουν καὶ τῶν ἀνθρώπων πού περιμένουν' ἐκείνων πού κινοῦνται καὶ τῶν ἄλλων πού χροῖνια ὑποφέρουν τὴν πίεση τῆς ὑπόστασης τους. Οἱ μυρωδιές, οἱ καπνοί, ἡ ψεύτικη μεγαλοπρέπεια τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων, κάτω ἀπ' ἓνα θολὸ οὐρανό, πνίγουν καὶ τὰ πιὸ φανταχτερὰ ὄνειρα, καὶ τὰ πιὸ θαυμάσια ὄραματα. Κι' οἱ ἀτέλειωτοι ὀρίζοντες, κι' ὁ ἐσωτερικὸς μου καινούργιος ἄνθρωπος γίνονται πάλι μιὰ συμβατικὴ παρόρμηση μετρημένη σὲ χρόνο. Μὰ πῶς, πῶς νὰ ἐγκαταλείψω ὀριστικὰ τὸν Τζῶν καὶ τὸ Σμίθ, τὴν ἀρπαγὴ τοῦ ἱεροῦ κειμήλιου τοῦ Βούδδα καὶ τὴ Λι-λεϊ-λό...τὴ Λεϊ-λι-λά;...

ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΜΑΝΤΕΜΑ

Πές μου σὰν τί νὰ μένει ἀπὸ τ' ἄλλοτινά; Θὰ λέμε: «Πᾶνε!...» μακρὰ, σὲ λίγο ἀκόμη, θάναι τὸ πρῶτο κείνο: «σὲ ἀγαπῶ!»

Θερινὴ σκόλη, μεσονύχτι, μέσ' στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς, [τ' ὠχρὸ φεγγάρι ἐπλεκε δίχτυ πίσω ἀπ' τὰ φύλλα μιᾶς ροδιᾶς].

Φέρνω τὴ σκέψη πάντα πρὸς τὸ βράδυ κείνο: ἦτανε, τότες, τραγουδημένος,—φῶς οἱ νότες,—κι' ὁ πόθος μας ὁ πλέον ὠχρὸς...

Οἱ χρόνοι θὰ διαβαίνουν — ὄρες! Καί, θάναι σὰν ὠραῖοι νεκροί, πού κουβαλοῦνε τὴ μικρὴ τους ἱστορίαν οἱ νεκροφόρες.

Θάναι ὁ καημὸς πικρὸς γιὰ μέ. Κ' οἱ τόσες μνήμες—ἐπιτάφια πού θὰ νεκροστολίζω μὲ τοῦ νοῦ τὰ πιὸ ἀκριβὰ χρυσάφια.

Θυμᾶμαι: Κάποιο μεσονύχτι, ταπεινὴ σὰν τὸ μενεξέ...—Κι' ἀναγελῶ τὴ ζωὴ μου ξεφυλλίζοντας τὸ μεροδείχτη!..

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ (1923 - 1933)

Ἡ τελευταία γενιὰ τῆς Τουρκίας, πού ἀναπνέει ἕναν δλότελα διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν παλιὸ ἀέρα, δὲ σκέφτεται πιά ἴδια μὲ τοὺς περασμένους της, δὲν ἀκούει ὅπως αὐτοί, δὲ βλέπει τὰ διάφορα γεγονότα μὲ τὰ μάτια ἐκείνων.

Ἡ καινούργια ἐπαναστατικὴ Τουρκία, ἡ θρεμμένη μὲ νέα ἰδεολογία καὶ γερά κατευθυντήρια μυαλά, δὲν ἔχει τίποτε τ' ὅμοιο μὲ τὸ παλιὸ ὀθωμανικὸ ἔθνος. Μὲ τὴν κεμαλικὴ ἐπανάσταση, δημιουργήθηκε σ' ὅλα τὰ πνευματικὰ ἐπίπεδα, ἕνα ρεῦμα ἀνόρθωσης, ἀναγέννησης, ζωογόνησης. Βλέπουμε καινούργια χρώματα κι' ἀκούμε καινούργιες φωνές. Ἔτσι, πού μαζὺ μὲ τὸ μυαλὸ ν' ἀλλάζει κι' ἡ ψυχὴ τὸ ἔνδυμά της. Κεῖνο πού πρόωστα θὰ σκεφθεῖ ὅποιος θελήσει νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὴν τουρκικὴ φιλολογία τῶν δέκα τελευταίων χρόνων, εἶναι τὸ τί ἄραγε νὰ προξένησε σ' αὐτὴν ἡ ἐπανάσταση, αὐτὴ πού δημιούργησε μιὰ καινούργια μορφή ἀντίληψης, ἕνα νέο δημιουργικὸ σύστημα. Βοήθη ἡ κεμαλικὴ ἐπανάσταση τὸν ἀντίχτυπο τοῦ χαρακτῆρα καὶ τῆς ψυχολογίας της στὴ λογοτεχνία; Πῶς; Ἡ καλλίτερα, ἡ ἀναγέννηση καὶ τὸ ζωντανεῖμα πού ἀντικρούζουμε σ' ὅλα τ' ἄλλα ἐπίπεδα τῆς τουρκικῆς διανόησης, βρίσκεται καὶ στὴ φιλολογία; Παρραπατώντας μερικὲς ἐλάχιστες ἐπιφυλάξεις, μποροῦμε ἀδίσταχτα ν' ἀπαντήσουμε καταφατικά.

Δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀρνηθεῖ, ἔτσι κι' ἂν αὐτὸ δὲν ἔχει μεγάλη σημασία, πὼς οἱ τοῦρκοι συγγραφεῖς τῶν δέκα τελευταίων χρόνων, ποσοτικὰ εἶναι πολὺ ἀνώτεροι ἀπ' αὐτοὺς τῶν προειρηθέντων καιρῶν. Πνιγόμεστε ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς πού θέλουν νὰ κηρύξουν τὸ καινούργιο καὶ τὸ κινό. Μεταξὺ τους ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι πού τὸνομά τους ἢ τὸ ἔργο τους μᾶς εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὰ προδημοκρατικὰ χρόνια. Τοὺς περισσότερους τοὺς γνωρίσαμε μέσα στὰ δέκα τελευταῖα ἔτη, ἄλλους μὲ τὸνομά τους, κι' ἄλλους μὲ τὰ γραφά τους. Πολλῶν μάλιστα, ἀγνοοῦμε δλότελα τὸνομά τους. Ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι φυσικὰ λόγος γιὰ ν' ἀρνηθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ τους. Κι' ἀπόδειξη, πού κάθε μέρα βρικόμαστε ἀντίκρου-ἀντίκρου μ' ὀνόματα καινούργια κι' ἀγνωστα πού μ' ὅλα ταῦτα μᾶς δίνουν πολλὰς ἐλπίδες γιὰ τ' αὐριο.

Ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς συγγραφεῖς, αὐτοὺς πού μ' εὐχαρίστηση διαβάζουμε καὶ πού τὸνομά τους μᾶς ἦταν γνωστὸ ἀπὸ τὴν προδημοκρατικὴ ἐποχὴ, στὴν πρώτη γραμμὴ ἔρχονται οἱ Ρεσὰτ Νουρῆ, Ἀκὰ Γκιουντούζ, Φαλήχ Ριφκί, Γιακούπ Καντιρῆ. Ἀκολουθοῦν οἱ Μαχμούτ Γιεσαρή, Φαρούκ Ναφῆς κι' ἄλλοι.

Ἀναθρόεματα ἀποκλειστικὰ τῆς τελευταίας δεκαετίας, λογοτέχνες πού δημιούργησαν λίγο-πολὺ κάποιο ρεῦμα γύρω τους, πρέπει νὰ λογαριάζουμε τοὺς Σαντρῆ Ἐτέμ, Νετζῆπ Φαζήλ, Μπεχσέτ Κεμάλ, Γιασάρ Ναμπή, Σαμπρῆ Ἐσάτ, Δζεβντέτ Κουντρέτ κι' ὅλους τοὺς σημερινοὺς νέους. Τὰ ἔργα τῶν συγγραφέ-

ων αὐτῶν πού ἄλλοι μετροῦν στὴ ράχη τους πεῖρα 20 καὶ 25 χρόνων, κι' ἄλλοι ἀναπνέουν μὲ δεκαπεντάχρονο ἀκόμα πνεύμονες καὶ πού καθέννας τους ἔχει δική του, ξεχωριστὴ ἀντίληψη τέχνης, μᾶς εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ χωρίσουμε σὲ δυὸ κλάδους. Κι' οὔτε λόγος πὼς κάμνοντας τὴν κατάταξη αὐτὴ δὲ σκοπεύουμε νὰ δημιουργήσουμε σχολές ἢ νὰ πάροουμε ὑπ' ὄψει μας συστήματα καὶ θεωρίες. Περισσότερο ἀπ' τὴ μορφή κάθε ἔργου, πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολεῖ ἡ οὐσία του, Ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ μεταχειρίζεται στίχο δαχτυλικό, συλλαβικό, ἐλεύθερο. Ὁ ἄλφα μυθιστοριογράφος, στὸ τάδε βιβλίον του, ἐφαρμόζει τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο σύστημα. Ἐμᾶς δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ τεχνικὴ τοῦ ἔργου, μὰ τὸ περιοχόμενο, ἡ οὐσία. Πολλοὶ ἴσως νὰ πῶν πὼς ἔχουν μεγάλη σχέση ἡ μορφή μὲ τὴν οὐσία. Δὲν λέγω τὸ ἐνάντιο, μὰ δὲν μπορῶ παὶ νὰ λησμονήσω πὼς τὴν ἴδια οὐσία μποροῦν νὰ τὴν ἀποδώσουν δυὸ συγγραφεῖς τὸ ἴδιο δυνατὰ μὲ διαφορετικὴ καθέννας μορφή. Ἐναν ταξιδιώτη μποροῦμε νὰ τὸν μεταφέρουμε βιαστικά κάπου καὶ μὲ τ' αὐτοκίνητο καὶ μὲ τὸ τραῖνο. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ μεταφορικὰ μέσα μποροῦν ν' ἀποδώσουν ὁλόκρια καὶ μὲ τὴν ἴδια πολλὰς φορὰς δύναμη τὴν ταχύτητα. Κι' ὅμως εἶναι διαφορετικά.

Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ κλάδους τῶν 1923-1933, στὴν Τουρκία εἶναι αὐτὸς τῆς «δεξιᾶς πτέρυγας» ἂν μᾶς ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφραση. Σ' αὐτὸν ἀντικρούζουμε στὴν ποίηση τὸν Νετζιπ Φαζήλ καὶ τὸν λίγο ὀχρότερό του Ἀχμέτ Κουτσή, στὸ μυθιστόρημα τὸν Πεγιαμή Σαφά, στὴν κριτικὴ τὸν Νουρουλλάχ Ἀτὰ καὶ τὸν Μπουχράν Οὔμιτ. Εἶναι αὐτοὶ πού ἡ τέχνη τους ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ κλασσικὸ τρίο τοῦ θανάτου, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἔρωτα: Δίνουν ὅλοι τους μεγάλη σημασία στὴν ψυχολογία καὶ στηρίζονται στὴ λογικὴ ἐνὸς Μπέρξον. Ὅλοι τους διψοῦν τοὺς στίχους τοῦ Βαλερῆ ἢ καὶ τοῦ μεγάλου τούρκου Γιουνούς Ἐμρέ. Οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ πού ὑποστηρίζουν πὼς καμμιά ἀπόλυτα σχέση δὲν ὑπάρχει στὸ ἀντικείμενο καὶ τὸ δόγμα, πὼς σὲ καμμιά ἀρχή, σὲ κανένα σύστημα δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται ἡ τέχνη, πέρνουν ὅλα τους τὰ θέματα ἢ μέσα ἀπὸ κάποιο θεραπευτήριον (Πεγιαμή Σαφά-Ἐννατο θεραπευτήριον) ἢ ἀπὸ τὸ σπῆτι ἐνὸς πεθαμμένου, ἢ τὰ πεζοδρομία, τοὺς καθρέφτες, τὰ μισοσκότεινα ὑγρά σερβανιά (Στίχοι Νετζιπ Φαζήλ, Ἀχμέτ Κουτσή). Εἶναι βέβαιοι ἐκεῖνοι πὼς ὅποιος μπόρεσε νὰ προσαρμωθεῖ στὶς ἰδέες τοῦ πλήθους καὶ νὰ ἀρνηθεῖ τὶς δικές του, δὲν εἶναι καλλιτέχνης. Γι' αὐτούς, τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ ἐνὸς ἀρτίστα στὸ γράψιμο, εἶναι ὁ ἐγωϊσμός. Ἡ «θέση», ὁ «σκοπὸς» δὲν ἔχουν τόπο στὸ λιξιλόγιο τῆς τέχνης. Ὁ καλλιτέχνης πρέπει νὰ κατεβαίνει στὸ ὑποσυνειδητό. Νὰ μπορεῖ ν' ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ ξεχωρίζει τὶς ἐκεῖ ἀξίες.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι δυνατὸ νὰ χωρίσουμε στὸν κλάδο αὐτόν, τὸν ἀρετὰ γιομάτο γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀποτελέσει μιὰ σχολή, καὶ τοὺς Ἐρτζουμέντ Μπεχζάτ καὶ Χαϊρῆ Μουχιττίν.

Ὅμως ποιὰ νᾶναι ἄραγε τὰ ἔχνη τῆς ἐπανάστασης στὴ φιλολογία αὐτὴ τῶν τελευταίων χρόνων; Τὴ φιλολογία πού μόνη της χάραξε τὸ δρόμο της, πού χωρίζεται ἀπὸ τοὺς προηγούμενους μὲ φανερὰς

γραμμές και πού ως σήμερα έδωσε έργα άξια να προσεχτούν; Είμαι τής γνώμης πως άν, μη πέρνωντας ύπ' όψει τις φαινομενικές άξίες, προχωρήσουμε βαθύτερα, θ' αντιληφθούμε πως στα γραφτά του κλάδου αυτού βρίσκεται ο αντίτυπος από τα άνορθωτικά ρεύματα τής άρνησης του άτομου προς στο σύνολο, τής άγνοιας κάθε παληάς και κούφιας άξίας, πού δημιούργησε ή Τουρκική Έπανάσταση. Και για τούτο ακριβώς, οι συγγραφείς αυτοί πού δίνουν μ' όλα τους τα έλαττώματα την ψυχολογία των ανθρώπων πού παρά τή θέληση και την ειλικρίνειά τους, δέν μπορούν να συγχρονίσουν το βήμα και το μυαλό τους με τις καινούργιες άρχές, δέν παραδέχονται τον Μπεχτσέτ Κεμάλ για ποιητή. Το ίδιο και τον όλότελα αντίθετό του Ναζίμ Χικμέτ. Γιατί κι' οι δύο τους είναι δογματιστές. Όπωςδήποτε όμως μια τέτοια φιλολογική σχολή ύπάρχει και γεννήθηκε μέσα στην τελευταία δεκαετία δίνοντάς μας έργα δυνατά. 'Ο άναγνώστης πολυ εύκολα μπορεί ν' αντιληφθεί πως τα έργα αυτά είναι γραμμένα σ' εποχή παγκόσμιας κρίσης κι' έθνικης αναγέννησης.

Όσο για τον δεύτερο κλάδο, π' αναφέραμε παραπάνω, στη δεκάχρονη τουρκική φιλολογία, μαροούμε κι' αυτόν, πέρνωντας βάση τα έργα, να τον χωρίσουμε σε άλλους δυο μικρότερους. Οι συγγραφείς αυτοί είναι εκείνοι πού πιστεύουν στο αντικείμενο, πού δε θέλουν ν' αναγνωρίζουν κανένα θέμα έξω από τις κοινωνικές έκδηλώσεις, πού πέρνουν πάντα στα γραφτά τους μιάν θέση. Είναι οι συγγραφείς πού αποτελούν την άριστερή πτέρυγα στη λογοτεχνία.

Στον πρώτο από τους δυο αυτούς, μαζεύονται οι τεχνίτες οι όποιοι στα έργα τους κυνηγούν την κοινωνική άνάλυση, και πού κάμνωντάς την αυτήν δέν ξεχνούν κι' ένα είδος άριβισμού, πού παραδέχονται πως ή τέχνη παίζει μεγάλο ρόλο πάνω στην ψυχολογία του πλήθους. Άνάμεσά τους βρίσκουμε έναν Ρεσάτ Νουρή, έναν Μαχμούτ Γιεσαρή. Τα μυθιστορήματά τους «Κιζιλτζικ νιαλλαρή», «Γιαρκά νιοκιουμού», «Τιπι νιντί», «Σου σινεκλερι» είναι έργα πού μπορούν να βεβαιώσουν τα λόγια μου. Μας είναι εύκολο στα βιβλία αυτά να συναντήσουμε όλους τους τύπους, όλες τις συνήθειες, τις χαρές και τις λύπες πού δημιούργησε το πέρασμα αυτό ενός δλάκερου συγκροτήματος από μια παληά σαπισμένη κοινωνία σ' ένα καινούργιο παρθένο, άγνο καθεστώς.

Στον άλλο κλάδο τής άριστερής φιλολογικής παρατάξεως--για το έργο του Ναζίμ Χικμέτ μιλήσαμε ιδιαίτερα («Ρυθμός», φύλ. 1, Σεπτ. 1933, σελ. 8-13) κι' είναι παραπάνω να τον περιλάβουμε εδώ μέσα, μια κι' είναι μονάχος στο είδος του--στο μυθιστόρημα, το διήγημα και τα πεζά έχουμε τους Φαλήχ Ριφκή, Σαντρή Έτέμ, στην ποίηση τους Φαρούκ Ναφής, Μπεχτσέτ Κεμάλ και τους νεώτερους και στην κριτική τους Ρεφίκ Άχμέτ και Σελαμή Ίζζέτ. Γι' αυτούς κάθε έργο τέχνης πρέπει δίχως άλλο να έχει κι' έναν σκοπό, κάτι να κυνηγά.

Κι' ή τέχνη σαν κάθε κοινοφελές έργο πρέπει να βοηθά το πλήθος, το σύνολο. Κι' ένα ποίημα άκόμα πρέπει να είναι γραμμένο για κάποιον σκοπό. Η έμπνευση έρχεται πάντα σε δεύτερη μοίρα. Κι'

όταν ύπάρχει κι' αυτή, πρέπει κινητήριο να είναι ο κοινωνικός σκοπός. Ό τεχνίτης πού σκέφτεται κάτι να γράψει πρέπει πρώτα να έχει χαραγμένο το κοινοφελές του πρόγραμμα, και με προβολέα αυτό να δουλεύει. Σκοπός τής τέχνης είναι να ποτίζει στην ψυχή του άναγνώστη τις ιδέες πού κυρτίζει.

Ό Φαλήχ Ριφκή είναι ο πιο προχωρημένος πάνω στο δρόμο αυτό, συγγραφέας. Είναι βέβαιος πως το «Μυθιστόρημα» του θα σταθεί για τους κατοπινούς οδηγός ή άκόμα και πρότυπο. Κεϊνο πού παρατηρείται με πρώτη όψη στο έργο αυτό είναι ή κριτική κι' ή επίθεση. Δέν είναι το βιβλίο τούτο σαν μια σκοτεινή απόκρυφη, μυστικοπάθεια γιομάτη κάμαρη. Είναι ένα δωμάτιο όλο λαμπρό φώς σταλμένο από τον δυνατό προβολέα τής γνώσης, τής σκέψης. Το «Ρομάν» σε πολλά του σημεία στέκει ένα έργο πού μαζί γρεμνά και κοροϊδεύει. Είναι ακριβώς ότι έπρεπε να είναι ένα βιβλίο γραμμένο μέσα στα δέκα πρώτα χρόνια μιας μετεπαναστατικής εποχής. Οι «Έκπτωτοι» πάλε του Σαντρή Έτέμ είναι ή καιτερή κριτική μιας όρισμένης κοινωνίας. Όσο για το «Τουρκικλάρ ντουρούτζα» του σέκει μια διαυγέστατη και ειρωνικότατη μαζί εικόνα μιας περασμένης κοινωνίας. Είναι το ζωντανέμμα μιας εποχής όπου ή μηχανή αντικατέστησε το χέρι. Ζωγραφίζονται σ' αυτό μέσα πολυ πετυχημένα ή άγωνία του χωρικού πού βλέπει με πίκρα τή μηχανή να κυριεύει μέρα με τή μέρα τους άγρους του. Κι' ή άπόγνωσή του.

Όμως το οικοδομητικό μέρος τής τουρκικής επανάστασης στη φιλολογία, το βρίσκουμε πότερο στους ποιητές. Μ' άρχηγό τον Φαρούκ Ναφής, όλοι οι νέοι, Μπεχτσέτ Κεμάλ, Γιασάρ Ναμπή, Δζεβνιέτ Κουντρέτ κι' οι νεώτεροι και μάλιστα κι' αυτές άκόμα ο Ναφής, πού καμμά άπολύτως δέν έχει σχέση ως προς την τεχνική, όλοι εργαζούνται πάνω στο δρόμο αυτό. Οι λογοτέχνες του είδους τούτου ή άρχεψαν το έργο τους και τώχουν κι' όλας μισοτελειωμένο όπως ο Φαρούκ Ναφής κι' οι φίλοι του, ή άκόμα προσπαθούν να βρουν το δρόμο αυτό, πού είναι σίγουρο πως μια μέρα, σύντομα ή μακρού, θα τον πετύχουν.

Έτσι μπορούμε να πούμε πως απ' αυτούς πού αποτελούν την άριστερή πτέρυγα στη φιλολογία τής Τουρκίας, άλλοι προσπαθούν να ζωγραφίσουν τις πνευματικές, κοινωνικές και ήθικες μεταρρυθμίσεις πού δημιούργησε ή Τουρκική επανάσταση, κι' άλλοι πάλε καταγίνονται με την εισχώρηση στην τέχνη τής άναρπτικής και οικοδομητικής μεριάς του καινούργιου καθεστώς. Και μας είναι πια δυνατό ν' άπαντήσουμε δίχως έπιφυλάξεις, σ' αυτόν πού θάχε άμβολίες πως ή κεμαλική άπελευθερωτική γροθιά είχε και στην τέχνη του τόπου τον αντίτυπό της.

Η τουρκική λογοτεχνία μέσα στα δέκα δημοκρατικά της χρόνια, προσδιόρισε σε μεγάλες γραμμές το πρόγραμμα και τή διεύθυνσή της. Στα έργα τής δημοκρατικής περιόδου, 1923-1933, βρίσκουμε την επίδραση τής επανάστασης πάνω στους περασμένους, τι μεταρπτικές κ' άρνητικές ιδιότητές της, τα άνοικοδομητικά προτερήματά της και τέλος τή θέρη και τον ένθουσιασμό της.

Ὁ καλλιτέχνης μέσα στὰ περασμένα αὐτὰ δέκα χρόνια μαζί μὲ τὸ καινούργιο, προσέχει πολὺ καὶ τὴν τεχνική, τὸ χρῶμα καὶ τὸ βάθος. Προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο καὶ τὸ ἔργο του νὰ σκορπίζει γύρω του τὸ ἴδιο φῶς πὺν σκόρπισε καὶ τὸ μεγάλο κεμαλικὸ ἔργο. Φροντίζει τὸ ἔργο πὺν δημιουργεῖ νὰ μὴν εἶναι καθόλου ξένο μὲ τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ιδέες πὺν εὐαγγελίζει ἢ μεγαλύτερη τοῦ κόσμου ἐπανάσταση.

ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΣΟΥΡΟΥΠΟ

Βαρὺ ἀπόψε πέρασε τὸ σούρουπο ξανά
κι' ἦτανε ὁμοιο μὲ τὸ χτές τῆς σκοτεινῆς ζωῆς μου,
ποῦβγαίνει ἀπ' τὰ χεῖλη μου βαθὺ σάν τὸ Ὡσσανά...
τῆς μουστικῆς φωνῆς μου.

Τ' ἀπόβραδα ὄλα, ὁμοια μὲ τὸ χτές
ὁμοια μὲ τῆς θλίψης μου τὸ σκοτεινὸ τοπεῖο
ὁπου ὁ ἥλιος τῆς ψυχῆς δὲν φάνηκε ποτὲ
μὲ τὸ τρανὸ του μεγαλεῖο.

Καὶ εἶναι ὄλα τώρα γύρω μου τόσ' ἄδεια καὶ νωθρὰ
σάν τὸ μουντὰ καὶ καυτερὰ τοῦ Ἰούλη μεσημέρια
σάν μοναστήρι ἐρημικὸ πὺν οἱ μοναχὲς τὰ δειλινὰ
στὴν προσευχὴν ὕψωνουνε τὰ χέρια !!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΒΙΓΛΑΣ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΜΕ ΤΟ ΑΔΙΑΒΡΟΧΟ

Ἔβρεχε. Κατακόρυφα καὶ ἐπίμονα. Ὑγρὰ πείσματα τοῦ Νοέμβρη ἀπ' τὸν 20^ο ὡς τὸν 50^ο παράλληλο.

Ἔβρεχε καὶ κρύωνα. Τὰ ροῦχα μου εἴχανε μουσκέψει. (Προσέξαιτε μιὰ μυρωδιὰ πὺν ἀφίνουν τὰ ροῦχα μας σὰ βραχοῦν; Ἐνα ἐλαφρὸ κοκταίηλ ἀρωμάτων πὺν γεμίζει μελαγχολία τὴν ψυχὴ. Μιὰ σταγόνα ἀρώματος πὺν ἔτυχε πρὶν μῆνες νὰ πέσει στὴν κλάπα τοῦ ρούχου σας ἐπανερχεται τότε καὶ μαζί τῆς ὄλες οἱ συναφεῖς περιστάσεις τῆς μυροθεσίας. Παλινόστηση ἀναμνήσεων. Στιγμὲς ἐγωῖσμοῦ πὺν θελήσαμε νάμαστε ἐπιθυμητοὶ καὶ ὄραιοι...)

Ἔβρεχε καὶ κρύωνα. Ἐσπρωξα τὴν πόρτα τοῦ πρώτου μιγαζιοῦ μὲ τραπέζια πῶτυχε στὸ δρόμο μου καὶ κάθησα νὰ πιῶ ἕνα τσάι. Ἰόφεραν τὸ τσάι καὶ ζεματοῦσε. Ὡσπου νὰ πέσει ἡ θερμοκρασία του στὸ ἐπίπεδο τῆς στοματικῆς μου ἐπιδεκτικότητος, προσπάθησα νὰ διαβίσω κάτι ψιλὰ γράμματα πὺν ἦταν χαραγμένα στὸ κουταλάκι. Ἐγομφε «Alpaca». (Κάπου διάβασα πὺν δίνουν αὐτὸ τ' ὄνομα σ' ἕνα εἶδος μακρύμαλλα πρόβατα τοῦ Περού—ἔτσι μοῦ φαίνεται— πὺν ἀπ' τὸ μαλλί τους γίνεται τὸ ὕφασμα ἀλπάκα). Προσπαθοῦσα νὰ καταλάβω τί σχέση μποροῦσε νάχει ἢ λέξη τούτη μὲ τὸ κουταλάκι καὶ ἄν εἶναι εὐχάριστο νὰ σκέπτεται κανεὶς τὰ μακρύμαλλα πρόβατα τοῦ Περού τῆ στιγμῆ πὺν πρόκειται νὰ πιεῖ ἕνα τσάι...

Τὴν ἴδια στιγμῆ ἡ πόρτα τοῦ μιγαζιοῦ ἀνοῖξε. Μπήκε ἕνας νέος μὲ ἀδιὰβροχο. Ὁ γῦρος τοῦ καπέλλου του ἔσταξε. Οἱ καρτέλες ἦταν ὄλες πιασμένες, ἐκτὸς μιὰ στὸ δικό μου τραπέζι. Ὁ νέος ἔρριξε μιὰ γρήγορη περιστροφικὴ ματιά, ὕστερα μὲ κοίταξε: Βλέμμα δικό του διακριτικῆς αἰτήσεως, βλέμμα δικό μου παραχωρητικό. Διάρκεια ἐκκρεμότητος τρία δευτερόλεπτα. Πλησίασε, ἔφερε τὸ χέρι στὸ καπέλο του.

—Ἐπιτρέπετε;

—Παρακαλῶ. (ρηματικὴ ὁ ογομφὴ ὀπτικῆς συνεννοήσεως).

Τράβηξε τὴν ἄδεια καρτέλα καὶ κάθησε. Διῶρθωσα κ' ἐγὼ τὴν στάση μου σὲ τρόπο πὺν τὸ γυρνῶ λιγώτερο τὴν ὄρα. Χτύπησε μὲ τὸ δαχτυλίδι του στὸ γυαλὶ τοῦ τραπεζιοῦ γιὰ τὸ γκαρσόνι. (Αὐτὸ τὸ δαχτυλίδι του ἦταν ὄραιο χωρὶς νάνα καθόλου φανταχτερό. Θάχει γούστο σκέφθηκα). Κ' ὕστερα:

—Τὸ γκαρσόνι ἄργεῖ, εἶπα, γιὰτὶ σήμερα ἔχει πολὺ κόσμο στὸ μιγαζὶ καὶ δὲν προφταίνει..

—Δὲν πειράζει, δὲ βιάζουμαι..

—Ξαίρετε, αὐτὸ δὲ συμβαίνει κάθε μέρῃ, εἶναι γιὰτὶ βρέχει σήμερα..

—Ναί, βρέχει πολὺ. (Αὐτὸ τὸ εἶπε σὰ νὰ μὴν ἦτανε βέβαιος).

Ἐβγαλε τὸ καπέλλο του πῶσταζε καὶ τ' ἄφησε στὸ κρεμαστάρι τοῦ τοίχου. Ἐγώ, γιὰ νὰ μὴ στάξει ἐπάνω μου, μετατόπισα κάπως τὸ κάθισμά μου. Παράγγειλε τὸ τσαΐ του καὶ τοῦ τόφεραν. Ἄρχισα νὰ πίνω τὸ δικό μου.

—Σὰς ἀνησύχησα, εἶπε.

—Δὲ βαριέστε... Μήπως ξαίρετε πιά εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Περού;

—Ἡ Λίμα, ἀπάντησε ἀμέσως, εὐχαριστημένος γιατί μπορούσε κι' αὐτὸς νὰ μὲ ὑποχρεώσει μὲ κάτι... (Αὐτὴ μου ἡ ἐρώτηση ὅμως εἶχε καὶ κάποια σιωπηρὴ συνέχεια, δηλαδή: Βλέπετε, σὰς ρωτῶ κάτι πὸν γιὰ νὰ ἀπαντήσετε πρέπει νὰ εἶστε κάπως ἐγκυκλοπαιδικός. Καὶ ὑπάρχει ἡ προκαταβολικὴ μου βεβαιότητα πὸς εἶστε. Συντελεστές: Ἡ ἐμφάνησή σας, τὸ δαχτυλίδι σας-μάλιστα, τὸ δαχτυλίδι σας-τὸ βλέμμα σας, ἡ φωνή σας, ἡ ἀτομικὴ σας ἀτμόσφαιρα τέλος πάντων.. Ὁρισμένως κατάλαβε κι' αὐτὴν τὴ συνέχεια. Ὅπως τὸ φῶς, ἔτσι καὶ τὰ λόγια μας ἔχουν τὶς ὑπεριώδεις ἀκτῖνες τους, ἀντιληπτές μόνο ἀπὸ λεπτὰ αἰσθητήρια.. Ἦταν βέβαιο. Οἱ ἐγκεφαλικὸί μας σταθμοὶ ἐπέτειχαν τὴν ἐπικοινωνία. Ἡ ἐκπομπὴ τῶν κυμάτων τους γινόταν κανονικῆ).

—Εἶπατε, συνέχισε, πὸς δὲ συμβαίνει νᾶχει κάθε μέρα τόσο κόσμο ἐδῶ. Φαίνεται πὸς εἶστε ταχτικός..

—Ὅχι καὶ τόσο. (Μποροῦσα ν' ἀπαντήσω μόνο «ὄχι»).

—Ἐγὼ ἔρχομαι πρώτη φορὰ ἐδῶ. Δὲν εἶναι καθόλου ἄσχημα. (Αὐτὸ τὸ εἶπε καλοβουλευμένος καὶ μισοευτυχισμένος).

—Κ' ἐγὼ δὲ βρισκῶ... Ἐνα τσιγάρο;

Τὸ πῆρε καὶ πρότινε τὸ σπίρτο του γιὰ ν' ἀνάψω καὶ τὸ δικό μου. Τὸ χέρι του ἦρτε κοντὰ στὰ μάτια μου, τὸ σπίρτο ἔφεγγε τὸ δαχτυλίδι του καὶ τὸ πρόσεξα:

—Ἐχετε γοῦστο, τὸ δαχτυλίδι σας εἶναι ὠραῖο.

—Τὸ φορῶ δέκα χρόνια. Ἡ μητέρα μου πέθανε ὅταν ἦμουν εἴκοσι χρονῶ. Ἐκανα τὴ βεργέτα τῆς δαχτυλίδι, ἔδεσα μιὰ πέτρα καὶ τὴ φορῶ.. Ἐχετε μητέρα;

—Ὅχι, καὶ μένα πέθανε ὅταν ἦμουν εἴκοσι χρονῶ.. πᾶνε πέντε χρόνια...

—Δηλαδή πρέπει νᾶστε τώρα εἰκοσπέντε χρονῶ. Φαίνεστε μόλις εἴκοσι... Ἐνα καπέλλο εἶναι ὠραῖο ὅταν τὸ φορέσουμε πολὺ καὶ μείνει καινούριο. Γίνεται δικό μας.. Ἐνα πρόσωπο πὸν ἄφησε νὰ περάσουν τὰ χρόνια εἶναι κάτι τέτοιο.

—Μὰ καὶ σεῖς, εἶπα, ἂν δὲν εἶχατε αὐτὲς τὶς δυὸ γραμμὲς πλάγια στὸ στόμα, θὰ φαινόσασταν λιγότερο ἀπὸ τριάντα...

Πικρογέλασε:

—Οἱ ρυτίδες πλάϊ στὸ στόμα μας, εἶπε, ἔρχονται καὶ χαράζονται σὰ δυὸ παρενθῆσεις πὸν κλείνουνε μέσα τους ὅλα ὅσα εἶπαμε νεοί, ὅλα ὅσα εἶχανε μέσα τους λίγη σκέψη καὶ πολλὴ ὁμορφιά.

—Μὰ ἐσεῖς, ἔχοντας τώρα αὐτὲς τὶς παρενθῆσεις, μιλάτε μὲ λόγια πῶχουνη καὶ πολλὴ σκέψη καὶ πολλὴ ὁμορφιά.

—Ἄν σὰς ἀρέσουν τὰ λόγια μου, θὰ εἶστε λιγότερο νέος ἀπ' ὅτι φαίνεστε... Τὴν ἀγαποῦσατε τὴ μητέρα σας;

—Πολύ.

Στάθηκε λίγο. Πῆρε κ' ἔφαγε ἓνα μικρὸ κομματάκι ζάχαρη:

—Ἐγὼ τὴν ἀγαποῦσα γιατί μιλοῦσε λίγο καὶ μὲ καταλάβαινε πολὺ.. Ἡ πιὸ ἱερὴ ἀνάμνηση τῆς ζωῆς μου εἶναι ἡ σιωπὴ τῆς μητέρας μου.. Ἡ σιωπὴ τῆς ζωῆς εἶναι ὠραία, ἡ σιωπὴ τοῦ θανάτου εἶναι πικρὴ. Μπορεῖ ν' ἀγαποῦμε πολὺ κάποιον πὸν σωπαίνει σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, φτάνει νὰ ξέρομε πὸς θὰ μπορούσε σὰν ἤθελε νὰ μιλήσει... Ὅσο ζοῦσε εἶχα ξενητευθεῖ. Κ' ἐκεῖ, τὰ πρῶτα μου βήματα ἦταν πάντα ἴσια. Στους πρόωρους πειρασμοὺς ἔλεγα: Ἄν τὸ μάθει ἡ μητέρα μου; Προτιμοῦσα νὰ ντροπιασθῶ σ' ὅλο τὸν κόσμο παρὰ σὲ κείνην. Τὸ φοβερότερο ἦταν πὸς κι' ἂν μάθαινε κανένα παραπάτημα δικό μου θὰ σώπαινε.. Μὲ κείνη τὴ σιωπὴ πὸν σφάζει... Σὰν πέθανε, μοῦ ἦταν πιά ἀδιάφορο ἂν ἔκαμνα τὸ κακό. Μὰ δὲν τῶκανα, γιατί πῆρα τὴ συνήθεια τοῦ καλοῦ ὅσο ζοῦσε. Τῆς τὸ χροστῶ αὐτό... Κ' ὕστερα δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νᾶναι κανεὶς κακὸς σ' αὐτὸν τὸν κόσμο...

Τὸ ἓνα του χέρι ἔτρεμε λίγο. Μὲ τ' ἄλλο βαστοῦσε τὸ τσιγάρο του πού, ἂν καὶ τῶχε φάγει τὸ μισὸ ἢ φωτιά, ἡ στάχτη του δὲν ἔπεφτε.

—Ἡ στάχτη θὰ πέσει στὸ ροῦχο σας...

Τὴν ἔρριξε κ' ἔσβυσε τὸ τσιγάρο. Ἄναψε δεύτερο καὶ πρόσφερε καὶ μένα.

—Πόσον καιρὸ καπνίζετε, μὲ ρώτηξε.

—Θᾶναι τρία χρόνια.

—Τρία χρόνια...Σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ καπνίζουμε γυρεύοντας τὴν εὐχαρίστηση τοῦ πρώτου μας τσιγάρου. Μὰ εἶναι κάποια πράγματα πῶχουνται μόνο μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ μας! Ὑστερα κι' ἂν ξανάρτουν δὲν μᾶς δίνουνε ποτὲ τὴν πρώτη ἀνατριχίλα...

—Σὰν τὸν ἔρωτα, εἶπα. Χαμογέλασε.

—Κ' ἐσεῖς κ' ἐγὼ θαρροῦ πὸς ἡμαστε νεοὶ ἀκόμα γιὰ νὰ μιλήσουμε γι' αὐτόν. Καὶ δὲν εἶναι ὁ ἔρωτας, εἶναι οἱ ἔρωτες. Ὅχι ὁμοῦ ἐπανάληψη τοῦ πρώτου, ὅπως στὰ τσιγάρα. Πολλοὶ καὶ ἀνόμιοι. Ὁ καθένας τους πρωτότυπος. Μόνο πὸν λαχταροῦσε πάντα τὸν πρῶτο γιατί μᾶς διαφεύγει τῶν ἄλλων ἢ πρωτοτυπία.. Συμβαίνει ὅμως κάτι ἄλλο. Λένε, γιὰ τοὺς πνεύμονες, πὸς εἶναι σὰ σφουγγάκια. Ἐχουν ὅλο τρύπες πὸν γεμίζουν ἀέρα, τὶς κυψέλες. Κάθε φορὰ πὸν περνᾷ μιὰ μικρὴ ἀρρώστεια τοῦ στήθους μας, καταστρέφεται, καίεται καὶ μιὰ κυψέλη. Μένουνε σταχτώματα στὸν τόπο τῆς. Κ' ἔρχεται μέρα πὸν καταστράφηκαν τόσες πού, χωρὶς νὰ τὸ νοιώσουμε, ἔχουνε μείνει ῥάκος τὰ πνευμόνια μας... Ἐτσι καὶ μὲ τοὺς ἔρωτες πὸν περνοῦνε. Ὁ καθένας κάτι καταστρέφει μέσα μας, κάποιον ἀφίνει λίγη στάχτη. Καὶ μιὰ μέρα τελειώνουν ὅλα χωρὶς νὰ τὸ νοιώσουμε...

—Μιλεῖτε ὠραῖα, τοῦ εἶπα.

Μὲ κοιτάξε περίεργα καὶ μὲ ἐπιμονὴ στὰ μάτια. (Τί ἔγινε τότε; Κάτι τρομερό! Ἡ διάρκειά του δὲ μετριέται σὲ χρονικὴ μονάδα. Μιὰ βεβαιότητα πέρασε τὸ νοῦ μου σὰν ἀστραπή. Τὸν ξαναεἶδα σκέφθηκα. Πρῶτῃ, δὲν μπορῶ νὰ πῶ μὰ τὸν ξαναεἶδα. Κάποιο περιβάλλον πού θὰ τὸν εἶδα διευκρινίστηκε μέσα μου. Μιὰ κάμαρη εἶναι.. ὄχι τωρινή.. μὲ μεγάλα παράθυρα.. κρέμονται κουρτίνες.. μιὰ μεγάλη προσωπογραφία στὸν στοῖχο.. κι' ὁ ἴδιος—ναὶ ὁ ἴδιος εἶναι—γράφει, καθισμένος, κάτι πού τοῦ διαβάζω πλάϊ του ὄρθιος... Τὰ μαλλιά του, χωρισμένα στὴ μέση, πέφτουνε μουῦνες.. καὶ στὸ πόδι του, πού τ' ἀπλώνει κάτ' ἀπ' τὸ τραπέζι, λάμπει μιὰ τόκα ἀργυρή... Αὐτὲς οἱ λεπτομέρειες ὅσο κι' ἂν βάραινα—πόσο βάραινα!—δὲν ἀνταποκρίνονταν μὲ καμμιά γνωστὴ μὲ καμμιά πραγματικὴ στιγμή τῆς ζωῆς μου... Γιατί ὅλα αὐτά; Πότε... πού... πῶς;)

Ἄντικρου μου κάτι εἶπε. Σκίρτησα.

—Μὰ τί πάθατε; Μήπως σᾶς πείραξε ἡ βαρειά ἀτμόσφαιρα ἐδῶ μέσα; Εἴστε χλωμός..

Κ' ἐγώ, γυρίζοντας μὲ ἀνυπολόγιστη ταχύτητα ἀπ' ἓνα ὄνειρο ὑπερμακρινὸ (σὰν τὸν ἀετὸ πού ἀφοῦ κάνει ψηλὰ τοὺς γύρους του ραμφίζει πρὸς τὰ κάτω) :

—Ἄ.. τίποτα, εἶπα. Κουτώνω, πολὺ κουτώνω... Βρίσκεστε πολὺν καιρὸ στὸν τόπο μας;

—Ὅχι, εἶμαι περαστικός. Εἶναι δυὸ μέρες πού ἦρτα πρώτη φορὰ ἐδῶ. Αὔριο φεύγω.

—Ἴσως ἂν δὲν ἔβροχε δὲν θὰ μπαίνατε μέσα. Δὲν σᾶς φαίνεται πὼς ἦταν ὄμορφα τόση ὥρα;

—Ναί, εἶναι κάτι τέτοιες στιγμές... Τώρα ὅμως πρέπει νὰ φεύγω. Θὰ κοιμηθῶ νωρὸς ἀπόψε. Τὸ τραῖνο μου φεύγει πολὺ προῖ.

—Ββαίνουμε μαζί. Κ' ἐγὼ θὰ πάγω σίτι, εἶναι ἀργά.

Ἐβγαλε πλήρωσε τὸ γκαρσόνι. Μὲ βοήθησε νὰ βάλω τὸ παλτό μου καὶ βγήκαμε...

Οἱ δρόμοι γυαλίζανε... Τὰ φῶτα σπαθίζανε τὰ πεζοδρόμια. Καθὼς περπατούσαμε ἀμίλητοι μου φάνηκε ψηλότερος ἀπὸ μένα. Σὲ μιὰ γωνιά, χωρὶς νὰ μιλήσει, ἔσφιξε τὸ χέρι μου καὶ χάθηκε...

Εἶχε ἀρχίσει πάλι νὰ βρέχει. Σήκωσα τὸ γιαντὶ μου κ' ἔβαλα τὰ χέρια στὶς τσέπες.

Κάτι σκληρὸ ἄγγιξα ἀριστερά. Τῶβγαλα κάτω ἀπὸ ἓνα φανάρι καὶ τὸ κοιτάξα: Ἦταν τὸ δαχτυλίδι του! Εἶχε ρίξει στὴν τσέπη μου τὸ δαχτυλίδι του! Τὸ φοροῦσε δέκα χρόνια καὶ τῶβαλε στὴν τσέπη μου...

Καὶ σκέφθηκα πὼς τόση ὥρα οὔτε τ' ὄνομα του δὲν εἶχα ρωτήξει... Ἐβροχε ραγδαία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΡΑΣ

ΟΒΙΔΙΟΥ

ΟΡΦΕΑΣ Κ' ΕΥΡΥΔΙΚΗ

(METAMORPH. X 1-67 & 72-77)

Ὁ Ὑμέναιος τὸ κροκόχρωμο ντυμένος φόρεμά του κινᾷ ἀπ' τὴν Κρήτη· σκίζει τὸν ἀτέλειωτον αἰθέρα καὶ τρέχει πρὸς τὴ Θράκη, ἐκεῖ πού τὸν καλεῖ ὁ Ὀρφέας. Φτάνει· μὰ πρόσωπο φαῖδρὸ δὲν ἔχει κι' οὔτε λόγια χαρᾶς τοῦ ψάλλει κι' οὔτε καλορριζικιὰ τοῦ φέρνει. Κ' ἡ δᾶδα, πού κρατεῖ, καπνὸ τυφλωτικὸν ἀφίνει τρίζοντας πάντα κι' ὅσο κι' ἂν κουνιέται δὲν ἀνάβει.

Μὰ δὲν ἀργεῖ ἡ κακοτυχία τοῦ Ὀρφέα νὰ ξεσπάσῃ. Μιὰ μέρα, πού ἡ νυφούλα του Εὐρυδικὴ σεργιανοῦσε στὶς χλόες, μὲ Ναΐάδες πλῆθος γύρω της, πεθαίνει ἀπὸ φιδίσιο δάγκωμα στὸ λευκαστράγαλό της. Κι' ὁ μάντις τῆς Ῥοδόπης (1) κλαίει πικρὰ τὸ θάνατό της στὶς αὖρες· μὰ τὸ θρηγνὸ του θέλει κι' ὁ Κάτω-κόσμος νὰ τὸν ἀκούσῃ. Καὶ τολμᾷ ἀπ' τὴν πύλη τοῦ Ταινάρου στὴ Στύγα (2) νὰ κατέβῃ. Καὶ περνᾷ μὲς ἀπὸ πλήθη κούφων εἰδῶλων καὶ ψυχῶν, πού νόμιμα θαφτήκαν.

Στὴν Περσεφόνη πάει κοντὰ καὶ στὸν ἀφέντη τοῦ Ἄδη τοῦ πικραμένου, πού τῶν ἴσκιων κυβερνᾷ τὴ χώρα. Καὶ τραγουδᾷ τὶς κόρδες τῆς κιθάρας του χτυπώντας :
«ὦ Σεῖς τοῦ κάτω-κόσμου Θεοί, πού θὰ μᾶς πάρετε ὄλους, μ' ὅτι θνητὸ πλαστήκαμε, τὰ αἰνίγματα νὰ διώξω ἀπὸ τὸ στόμα ἀφίσατε κι' ἀλήθειες ν' ἀραδιάσω :
Ἐδῶ δὲν ἦρθα, ἐπίσκεψη στὰ Τάρταρα νὰ κάνω κι' οὔτε τοῦ Μεδουσαίου θεριοῦ (3) τοὺς τρεῖς λαίμους νὰ δέσω, πῶχουνε φίδια γιὰ μαλλιά. Γιὰ τὴ γυναῖκά μου ἦρθα, πού ὀχιὰ τήνε φαρμάκωσε κ' ἔκλεψε τὴ ζωὴ της. Δοκίμασα τὴ συμφορὰ μου νὰ ὑποφέρω, μάταια !
Νίκησε ὁ Ἐρωτας, ὁ θεὸς πού στὸν Ἀπάνω-κόσμο εἶναι πασίγνωστος. Γιὰ ἐδῶ δὲν ξαίρω... Μὰ μαντεύω πὼς θάνατι, ἂν ἀληθεύῃ ἡ φήμη τῆς ἀπαγωγῆς σας.
Μὴ ὁ Ἐρωτας δὲν ἔνωσε κ' ἐσᾶς ;... ὦ μὰ τοὺς τόπους αὐτούς, πού φόβοι τοὺς σκεπάζουν, μὰ τὸ μέγα Χάος, μὰ τὴ σιωπὴ τοῦ ἀπεράντου σας κράτους, ἰκετεύω τῆς Εὐρυδικῆς τὸ κομμένο νῆμα ξαναδέστε.
Ὅλα σ' ἐσᾶς τὰ ὀφείλουμε· κι' ἂν καθυστερημένοι κάποτε, γλήγορα γιὰ ἀργά, σ' ἐσᾶς θ' ἀράξουμε ὄλοι.
Ἐδῶ ἡ στερνὴ καταφυγὴ μας, στὸ βασιλείδι σας τὸ αἰώνιο, πού θὰ περιλάβῃ τοὺς ἀνθρώπους ὄλους.

1) Ὁ Ὀρφέας.

2) Ἐνας ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τοῦ Ἄδη, ἐδῶ=ὁ Ἄδης.

3) Ὁ Κέρεβρος.

Κι' ἂν μοῦ ἀρνηθῆ τῆ χάρη αὐτὴ τὸ ριζικό μου, ἔ τότε
νά ζῶ δὲ θέλω· ἐσεῖς χαρῆτε πιά νεκρούς τοὺς δύο μας».

Τέτοια τραγούδαε μὲ τῆ λύρα συνοδεύοντάς τα
καί τὸν ἐκλαῖγαν οἱ ψυχές οἱ δίχως αἶμα. Τότε
μῆτε γυρεύει ὁ Τάνταλος τὸ φευγαλέο νεράκι,
μῆτε ὁ τροχὸς τοῦ Ἰξίωνα γυρίζει, μῆτε οἱ γῦπες
τοῦ Τιτυοῦ σπαράζουν τὸ σηκότι. Κ' οἱ Δαναῖδες
τις τρύπιες στάμνες ἀμολοῦν κι' ὁ Σίσυφος καθίζει
στὸ βράχο, ποὺ κυλοῦσε (4). Τότε λὲν πὼς οἱ Εὐμενίδες (5)
πρῶτη φορά τους δάκρυσαν ἀπ' τὸ ἄσμα νικημένες.
Κι' οὔτε ἡ βασίλισσα οὔτε αὐτὸς ποὺ κυβερνᾷ τὸν Ἄδη
βαστοῦν νά τοῦ ἀρνηθοῦν αὐτό, ποὺ τοὺς παρακαλοῦσε.
Καλοῦν τὴν Εὐρυδίκη· ἐκείνη τις ψυχές ἀφίνει
τις νιοφερμένες κ' ἔρχεται ἀργοκίνητη ἀπ' τὸ τραῦμα.
Γίνεται ἡ χάρη: παίρνει τὴ γυναῖκά του ὁ Ὀρφέας,
μὰ μὲ τὸν ὄρο πίσω του τὰ μάτια νά μὴ στρέψη
γιὰ νά τῆ δῆ, πρὶν προσπεράση τοῦ Ἄδη τὴν κοιλάδα.
Ἄλλιῶς τὸ δῶρό του ἄδωρο...

Κι' ἀρχίζουν ν' ἀνεβαίνουν

μὲς στὴ σιγὴ τὸ σκοτεινὸ κι' ἀνήφορο δρομάκο.
Κ' ἐνῶ τῆς γῆς ἡ ἀπανωσιὰ δὲν εἶταν πιά μακριὰ τους,
φοβᾶται αὐτὸς μὴν τοῦ ξεφύγη κάπου ἡ ποθητὴ του
καί πίσω στρέφει τὴ ματιά. Μὰ κείνη εὐθύς γλιστράει
καί νά πιαστῆ σὲ κάτι ἀπλώνει ἀνώφελα τὰ χέρια,
κι' ἄχ! μοναχὰ τις αὖρες, ποὺ τῆς ἔφευγαν, ἀδράχνει.

Πεθαίνονταξ ξανά, δὲ λέει κακὸ γιὰ τὸν καλὸ της·
τί νά τοῦ παραπονεθῆ; πὼς τὴν ἀγάπαιε τόσο;
Τοῦ στέλλει, μόλις ἀκουστό, τὸ «χαῖρε» τὸ στερνὸ της
καί πίσω εὐθύς κατρακυλᾷ στὸν ἴδιο πάλι τόπο.

Ὁ Ὀρφέας μένει ἐμβρόντητος γιὰ τὸ διπλὸ χαμὸ της
ὄχι λιγώτερο ἀπὸ κείνον, ποῦειδε τρομαγμένος
τοῦ Κέρβερου τοὺς τρεῖς λαιμοὺς δεμένους μ' ἄλυσσιδες
καί ποὺ λυτρώθη ἀπὸ τὸν τρόμο σὰν ἀπολιθώθη.

Τοῦ κάκου νά γυρίση πίσω προσπαθεῖ ὁ Ὀρφέας·
τὸν ἐμποδίζει ὁ θυρωρὸς. Καί κάθεται θλιμμένος
κοντὰ στὸν ὄχτο τῆς Στυγὸς ὀλάκαιρη βδομάδα
χωρὶς νά δοκιμάση κἂν τῆς Δήμητρας τὸ δῶρο. (6)
Γι' αὐτὸν ἡ λύπη, οἱ στεναγμοί, τὰ δάκρυά του τροφὴ ἴταν.
Παραπονήθη στοὺς σκληροὺς θεοὺς τοῦ Κάτω-κόσμου
κι' ἀνέβη στὸ Ῥοδόπη καί στὸν ἀνεμόδαρτο Αἶμο.

MIX. Γ. ΠΕΤΡΙΑΗΣ

4) Σταμάτησαν τὰ μαρτύρια τῶν γνωστῶν ἀμαρτωλῶν.

5) Ὄνομα εὐφημιστικὸ τῶν τιμωρῶν Ἑρινύων.

6) Ψωμί, τροφή.

ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

(... Τὴν προῖαν ἠτοκτόνησε ὀφθεις εἰς
τὴν θάλασσαν τῆς ἀκτῆς Θεμιστοκλέους
ὁ ὅσθης ἀνεργὸς ναυτικὸς Ν. Παπαδό-
πουλος διὰ λόγους ἀγνώστους. Ἀνακρί-
σεις ἐνεργεῖ τὸ λιμεναρχεῖον.

Ἄστυν. Δελτ. 3ης Μαΐου 1934)

Ἐνας χοντρός μεσόκοπος Ὑδραῖος καφετζῆς
καί δυὸ πιλότοι μὲ χρυσὰ γαλόνια στὰ μανίκια
περίεργα κυττάζουνε στὸν ἤσυχο βυθὸ
κάποιο κορμί ποὺ σάλευε μπλεγμένο μὲς τὰ φίκια.

Ξύλινο καί ροζάτικο στὸ μῶλο ἓνα ραβδί
κ' ἓνα κασκέτο ναυτικὸ λερὸ καί ξεβαμένο
περίλυπα καί θλιβερά στέκονται στὸ γιαλὸ
θωρῶνταξ κάποιο φάκελλο ποὺ βρέθη πεταμένο.

Ἦταν τὸ γράμμα αὐτὸ μικρὸ, λακωνικὸ πολὺ
μὰ στὶς γραμμὲς του ἔκρυβε μεγάλη μιὰ ἱστορία
σπουδαία γι' ἀστυνομικὸ τοῦ πόρτου ρεπορτάζ
γραμμένη δίχως ἄφθονη κι' ἀνούσια φαντασία.

Κίνησ' ἀπόνα μακρυνὸ τοῦ Ἰόνιου νησι
μὲ μοναχὸ τοῦ ὄνειρο νά φύγει σᾶλλα μέρη
καινούργιες χῶρες καί νησιά παραμυθιῶν νά ἰδεῖ
κι' ἄφθονα πλοῦτη καί προικιά στὶς ἀδερφές νά φέρει.

Ὁνειρο τ' ἦταν χαρωπὸ τοῦ ναυτικοῦ ἡ ζωὴ
ἓνα τραγοῦδι ἀτέλειωτο τῆς φύσης τὰ στοιχεῖα.
Ἡ ἀφρισμένες θάλασσες κι' οἱ μαῦροι ὠκεανοὶ
κρύβαν γι' αὐτὸν στὰ σπλάχνα τους ἀνείπωτη εὐτυχία.

Σαράντα χρόνια μιὰ ζωὴ αἰώνια θλιβερὴ
καί πικραμένη πέρασε σὲ μακρυνὰ ταξίδια
κύρτωσε πειὰ καί βάρυνε τάντρίκιο τοῦ κορμί
χωρὶς ν' ἀλλάξει κι' ἡ ζωὴ ποῦμενε πάντα ἡ ἴδια.

Κι' ἔτσι ἓνα γκρίζο κι' ἤσυχο τοῦ Μᾶη πρῶινὸ
δυὸ τρεῖς ψαράδες ποῦρριχναν τὰ δύχτια στὸ λιμάνι
ἓνα κασκέτο βρήκανε στὸ βράχο, ναυτικὸ
καί στὸ νερὸ ἓνα γέροντα φτωχὸ ποῦχε πεθάνει.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΜΠΑΝΑΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ

(ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΜΑΝ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ)

Ἡ Κάρπαθος—ἓνα ἀπὸ τὰ σκλαβωμένα Δωδεκάνησα—στὸ νοτιώτερο μέρος τοῦ Αἰγαίου εἶναι περίφημη πιά γιὰ τὸ πλῆθος τῶν δημοτικῶν τῆς τραγουδιῶν, ποὺ κυρίως στρέφονται γύρω ἀπὸ τὴν γεωργικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων καὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τραγούδια τῆς ἀγάπης. Λείπουν τελείως τὰ κλέφτικα καὶ τὰ ἥρωικά.

Δημοσιεύω παρακάτω δυὸ ἀνέκδοτα τραγούδια τῆς Καρπάθου, τὸ ἓνα σὲ 15σύλλαβο καὶ τὸ ἄλλο σ' ὀκτασύλλαβο· καὶ τὰ δυὸ διακρίνονται γιὰ τὴ χάρη τους καὶ τὸ εἰδυλλιακὸ τους χρῶμα καὶ εἶναι μέρος μιᾶς μεγαλύτερης συλλογῆς ποὺ ἐλπίζω νὰ τυπωθῆ συντομώτατα.

« Μάννα, παραπονιούμαι σου, γιατί δὲμ με παντρεύεις;
—Γυιέ μου, (δ)ὲ σὲ θέλουσι, τσ' ἀρκόντισσα γυρεύεις.
—Δῶσε μου, μάννα, τὴ φτωχειά, τὴν εἰ(δ)α ψὲς στὴ θρύση,
τὴν εἰ(δ)α ψὲς στὸπ ποταμὸ τσ' ἀντίπροχτες στὸ δρόμο.

5—Γυιέ μου, ἂν εἶπ πολλά φτωχειά, ἰγιῶ (δ)ὲ σοῦ τὴ βίω¹.
—Μάννα μου, σὰ τὴν εἰ(δ)α γιῶ, χρουσσοὺς φελλσοὺς ἐφόρει,
ροῦχα μεταξωτά βγαζε τσαι θελου(δ)ένια βάλλει.
—Γυιέ μου, ἂν εἶν ἔτσά ποὺ λές, προξενητά(δ)ες θέλεις».
Στέλλου πασσα(δ)ες δεκοχτώ, βεζίρη(δ)ες τριάντα.

10 Σαράντα μέρες κάνουνσι τίς σκάλες ν' ἀνε(θ)οῦσι,
τσ' ἄλλες σαραντατέσσαρες, νὰ πᾶ νὰ βροῦ τὴ κόρη.
Μ' ἢ κόρη ὡς ἦτο φρόνιμη, φρόνιμα λόγια μίλα.
Σύρνει σκαμνὶ καίζει τους, ποτήρι τσαι στερνᾶ τους.
« Μ' ἐμεῖς (δ)ὲν ἤρταμεν ὀδῶ νὰ φᾶμε τσαι νὰ μπτζοῦμε,²

15 ὁ βασιλιάς μᾶς ἤπεψε, γυναῖκα νὰ τοῦ βροῦμε.
—Σὰ σπεύρουσι στὴ θάλασσα σιτάρι καὶ κριθάρι
τσαι κάμου τσαι τ' ἀλώνι των ἀνάμεσα πελά(γ)ου,
μή(τ)ε τ' ἄχερα νὰ βραχοῦ μή(τ)ε τσαι τὸ σιτάρι,
τότες τὸ βασιλόπουλλον ἄς ἔρτη νὰ μὲ πάρη.

[Παραλλαγὴ τοῦ προηγουμένη βλ. καὶ Ζωγρ. Ἀγ. Α'. 392, 5 (I. Παπαδοπούλου, Γλωσσικὴ ὕλη τῆς Ν. Νισύρου) καὶ παρὰ Μιχαηλίδη, Δημοτικά τραγούδια Καρπάθου σ. 167, 25].

Σά(ββ)ατο τὸ βραδὺ βραδὺ
σκολοῦσιν οἱ γραμματικοί,
σκολοῦσι τσ' οἱ ραφτά(δ)ες
μὲ τίςπραματευτά(δ)ες.

1) Βίω=δίνο.

2) Μπτζοῦμε=πιοῦμε.

5 Σκολᾶ τσ' ἐμοῦ ὁ γιαρέντης μου¹
ὁ μπέης τσ' ὁ λεβέντης μου,
τσ' ἀποὺ τὸ πεζοστένι²
στὸ μοναστήρι μπαίνει.

Φορεῖ παπούτσι τερμελί³
10 στὸ χαδεμένο του κορμί,
φορεῖ τσαι στὴ μεσίτσα του,
ποὺ νὰ καῖ ἢ καρδίτσα του,
πράσινο καλαμάρι,
τὸ νοῦμ μου θὰ τὸπ πάρη.

15 Φορεῖ τσ' εἰς τὸ τσεφάλι του,
ἄχου! χαρὰ στὸ χά(δ)ι του,
κότσινο μαντηλάτσι,
τοῦ ὄχτροῦ του δαιμονάτσι.

[Παραλλαγὴν βλ. παρὰ Μιχαηλίδη ἔνθ. ἀν. 201, 22].

ΜΑΝ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ

1) Γιαρέντης, τὸ τουρκ. γιαρένης=ὁ ἐρωμένος.

2) Πεζοστένι=ἡ σκεπαστὴ ἀγορά, τὸ μπεζεστένι. Ἡ λ. τουρκικὴ.

3) Τερμελί=ἀγνώστου ἐθίμου καὶ σημασίας· λέγεται ἐπὶ πολυτελῶν ὑποδημάτων.

ΤΡΙΑ ΠΟΤΗΡΙΑ - ΤΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Τρία πρόσωπα σηκώθηκαν από μιὰ γωνιά. Τρεις θέσεις άδεια-σαν. Τρία ποτήρια μείνανε πάνω στο τραπέζι. Γαλάζια, κρυστάλλινα.

Μάρτυρες άψυχοι μιās μυστηριώδικιας νευρικής συζήτησης. Νάχαν στόμα, είπε στον έναντό του, νάχαν στόμα ώστε να μπορούσαν να κουβεντιάζουν τα άσήμαντα τουτα γυαλιά...

‘Η μεγάλη σάλα του κεντρικού καφερείου είχε φωταγωγηθεί προτού βασιλέψει δλότελα ο ήλιος.

‘Όλα τα στενά τραπέζια με το βαθύμανρο μάγμαρό τους περικλονόντουσαν από ανθρώπους.

‘Ανθρώπους, λογις λογις.

Και ο όποιοςδήποτε θόρυβος πούχε γένεση και άπαρχή άπ’ το στόμα ή άπ’ τις κινήσεις του καθενός ξεχωριστά, πήγαινε κι’ ανιάμονε τους άλλους... Δημιουργιόταν έτσι ένα αδιάκοπο βουϊτό που δέν έλεγε να σταματήσει κι’ έδειχνε στο σύνολο, μιὰ ατέρμονη ερήμωση ατόμων που κινούνται...

Σάν λασιχένια νευρόσπαστα οί σερβιτόροι πήγαιναν κι’ ερχόντουσαν. Στριγγλιαζαν κι’ έκαναν υποκλίσεις.

‘Ακατανίκητη περιέργεια που ίσως και νάταν κακοήθεια του τραβήξε το τεμπέλικο κορμί. Βρέθηκε κεϊ. Και χάϊδεψε τα ποτήρια, ένα ένα ξεχωριστά. ‘Ελεγεσ και άγγιζε σάρκες αγαπημένων φυσιογνωμιών...

‘Αρχισε τότε διάφορους συλλογισμούς. Το ακριανό, που ήταν άνόμοιο με τ’ άλλα δυό, ερχόταν σε βουβό φίλημα μ’ ένα νέο ξανθό, είκοσιτριών περίπου χρόνων...

Σάν κουβέντιαζε, ανέβαινε άφθονο αίμα στο καθαρίο πρόσωπό του. Τα σταχτόχρωμα μάτια του λαμπύριζαν κάθε τόσο. ‘Εβγαιναν χείμαρρος οί λέξεις άπ’ το έφηβικό στόμα και κάτι που ερεθίζει το νευρικό σύστημα ώστε να δημιουργιέται δύναμη, έδονούσε την ύπόστασή του ολάκαιρη.. ‘Η γροθιά που ζητούσε επίπεδο χώρο για να πέφτει, κάμποσες φορές κιντύνεψε να γίνει φονηάς του ένός ποτηριού...

Νάχαν στόμα και λαλιά ξαναείπε...

Παρ’ όλα αυτά, με τους πρώτους τούτους συλλογισμούς αιστάνθηκε πώς χαμογελούσε, πικρόχολα.

‘Ασφαλώς αυτό θα συνέβηκε, γιατί πίστεψε πώς με τέτοιο τρόπο έπερνε μιὰ θετική άρχή... Δηλαδή με τους φανταστικούς συλλογισμούς...

Δίπλα στον νέο είχε μείνει μιὰ γυναίκα.

Ξανθιά σχεδόν και κείνη. Μ’ ένα πρόσωπο κανονικό, ολοκάθαρο γιομάτο δροσιά. Το κορμί της ήταν τρομερό προκλητικό. Οί γάμπες της τέλειες. Τα στήθια της με την άνάσα σιγοπάλλονταν και έδιναν την έντύπωση παρθενικών μαστών που φλέγονταν από τους πόθους...

Τα μάτια της ώστόσο τα πλαισίωναν μαύροι κύκλοι με σχετική σκιά που από μακρυνά χάριζαν πότερη άρμονία στο σύνολο της μορφής. ‘Ισως όμως νάταν βάψιμο.. Φαίνονταν άρκετά φτωχικά ντυμένη. Το φουστάνι που φόραγε με τις ξεθωριασμένες γραμμές, την άδικούσε. ‘Επειτα στις τέλειες γάμπες οί κάλτσες, έδειχναν σε διάφορες μεριές τη δράση της βελόνας που μάλωσε.

Δισταχτική, άποφεύγοντας ν’ ανταμώνει το βλέμμα του θερμοάιμου νέου, είχε στραμένη την προσοχή της στο τρίτο πρόσωπο της παρέας. Αυτό το υποκείμενο—κοντόχοντρος ανθρωπάκος του έναμίση μέτρου—δέν συχομιλούσε... ‘Αρχιόταν σ’ ένα σατανικό χαμόγελο... Μειδιούσε αδιάκοπα και πότε πότε άφηνε να ξεφεύγει άπ’ το αδιαστικό στόμα του ένα έλαφρό βήξιμο.

Το βλέμμα του λές κι’ είχε προσορισμό να κάνει μιὰ ρυθμικιά άργή κίνηση ώστε να γαντζώνει, κάθε τι που μπορούσε γύρω του να διαδραματισθεί.

‘Αδιαφορούσε για τις μύγες που κολλούσαν μ’ έπιμονή στην φαλάκρα του και παίζαν τρελλό κυνηγητό.

Κι’ ο νέος άπευθύνονταν στην γυναίκα. Στην γυναίκα που σκέπτονταν και δέν τον πρόσεχε. ‘Εκανε σχήματα με τα χέρια του και σάν χτυπούσε τη γροθιά του στον επίπεδο χώρο του τραπέζιου, γύριζε το πρόσωπό του σ’ όλους τους θαμώνες με θάρρος και έγκαρτέρηση, σάν να ζητούσε άπ’ το αδιάφορο αυτό μάζωμα κάποια έπισφράγιση των λόγων του, κάποια άυλη ανέλπιστα ικανοποίηση.

Θυμήθηκε που κάποτε αντικρούστηκαν τα βλέμματά τους...

Τεράστια μαγνητική δύναμη τον συνάρπασε λές κι’ άστραπιαία του μετάδωσε κάτι άπ’ το ψυχικό του κόσμο και τον κατάρτησε. Μένοντας για κάμποσο χωρίς λογική έτοιμάστηκε κι’ όλας να σηκωθεί για να τον πλησιάσει.

Σε μιὰ στιγμή, το χέρι του κοντόχοντρου φαλακρού υποκείμενου χώθηκε μέσα στο σακκάκι του άπ’ το στήθος, και τραβήξε ένα χαρτί τ’ άπλωσε μπροστά στην διπλανή του και της έδειξε.

Μ’ ένα μολύβι εκείνη έσειρε κάτι. ‘Ισως μιὰ υπογραφή. Βέβαια δέν μπορούσε νάταν άσήμαντες γραμμές αυτό που έσυρε με την ψηλή μύτη του μολυβιού.

‘Ο νεαρός τότε, φάνηκε πώς κλονίστηκε. Ξαναγτύπησε άλλη μιὰ φορά την γροθιά του, κίτταξε άπελπισμένα τον αδιάφορο κόσμο της σάλας και έξέσπασε σ’ ένα μανιακό ξεσίκισμα λογις λογις χαρτιών πάλι, που έβγαζε άπ’ την άριστερή τσέπη του σακκακιού του...

Μέσα στα λόγια του, τα άφθονα λόγια που αδιάκοπα άφινε να βγαίνουν με δόνηση από το στήθος του δέν μπόραγες να καταλάβεις τίποτα. Κι’ όμως αυτός ήταν βέβαιος πώς άκουσε πολλές φορές κάποια κατάληξη που είχε δυό ήχηρά φωνήεντα.

«Προδοσία»... είπε με το νοῦ του. Πιθανά όμως τα δυό φωνήεντα νάταν κατάληξη των λέξεων φαντασία, λογοδοσία ή και οϊονδήποτε άλλων σχετικών.

...Προδοσία θάταν το πιθανώτερο. Μιὰ ώμορφη γυναίκα λένε πώς προδίνει εύκολα...

Στους θερούς του κροτάφους ἄρχισαν νὰ στριφογυρνᾶν διάφορες περιέργες ιδέες. Πίεζαν τὰ μηνίγγια του καὶ τοῦφερναν ἀνυπόφορη ζάλη.

Κάκκισε τὸν ἑαυτό του ἄπειρες φορές. Τὶ κουτὸς ποὺ ἔστεκε νὰ ἀσχολιέται μὲ ξένες ἔννοιες...

Ἔλα πάλι ὅμως ποὺ ἦταν σπάνια ὠμορφιά ἡ γυναίκα ἐκείνη. Τὶ λάγνα μάτια θεῖ μου, τί φίνο κορμί. Νά, ἔτσι φτιάχνουνε τὰ γυναικία ἀγάλματα οἱ καλλιτέχνες καὶ δηλώνουν πὼς πλάσαν τὴ θεὰ τῆς ὠραιότητος... Καὶ νὰ ἔχει μία τέτοια περιφρόνηση στὸν νέο ποὺ ἔστεκε πλάι τῆς. Δὲν πρόσεξε τὸν παλμὸ του, δὲν εἶδε τὴν συγκίνησή του. Αἰχμαλωτίστηκε ἀπὸ τὸ σατανικὸ μείδιμα ποὺ σκορποῦσε τὸ ἀνθρωπάριο καὶ ἀπὸ τὸ χαρτὶ ποὺ τῆς ἄπλωσε τὸ στρομπουλὸ ἀργοκίνητο χέρι του...

Ἔστερα ἔφυγαν... Ἐφυγαν ἔτσι ὅπως εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν ἀπέραντη ἀνθρωπότητα...

Μιὰ νεανικὴ πίκρα, μιὰ γυναικεία προδοσία καὶ μιὰ σκοτεινὴ ἱκανοποίηση πκοπῶν ἐμπόρου. (ποιὸς μποροῦσε ν' ἀμφισβητοῦσε πὼς τὸ φαλακρὸ ὑποκείμενο ἦταν δυνατὸν νὰ μὴν εἶχε σχέσεις μὲ τὸ κερδοφόρο Ἑρμῆ;...)

Γιὰ ποῖο λόγο ἄραγε νὰ πρόδωσε—ἐὰν πρόδωσε—ἐκείνη ἡ σιλουέτα καὶ γιατί; Ἐπειτα ἔρωτα πρόδωσε ἡ ἄτομα ποὺ δροῦσαν σὲ κάτι πὸ σημαντικό;...

Ποιὸς ἤξερε.. ποιὸς μποροῦσε νὰ τὰ ἀπολείσει.. Ἐνα τῆς στιγμῆς πάντως τράβηγμα μὲ τὴ μύτη τοῦ μολυβιοῦ πάνω σὲ λευκὸ ἢ γραμμογραφημένο χαρτὶ μποροῦσε νὰ γίνεῖ πρόλογος μιᾶς καταστρεφτικῆς ζύμωσης, μιᾶς ἀγωνίης ἀτόμων ποῦ ἦρθαν νὰ ζήσουν.

Ξαναχάιδεψε τὰ τρία στρογγυλὰ ποτήρια, μὲ τὴ σειρά.

Ἡ ἀνταύγεια ποὺ σχηματίζε τὸ κρύσταλλο τους ἀπὸ τὸ ἠλεκτρικὸ φῶς, τοῦ φάνηκε πὼς γίνονταν μιὰ μικρογραφία χιμαιρικῆ κάποιου ἀπέραντου ἀνθρώπινου μόχθου.

Γαλάζια στρογγυλὰ ποτήρια!.. Καὶ τὰ ξαναχάιδεψε.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ πέρασε τὸν ἑαυτὸ του πάλι γελοῖο, καὶ τοῦρθε ν' ἀφήσει ἓνα πνιχτὸ γέλοιο...

Κανεὶς βέβαια δὲν τὸν πρόσεξε. Ἐπεσε ξανά στοὺς συλλογισμούς. Γύρισε καὶ κύταξε τοὺς θαμῶνες.

Κανεὶς βέβαια δὲν τὸν πρόσεξε. Ἐπεσε ξανά στοὺς συλλογισμούς.

Στὸ φόντο τοῦ ἀκριανοῦ ποτηριοῦ, τώρα τὰ θολὰ του μάτια ποὺ γυάλιζαν ἀπ' τὸν πυρετὸ ἔβλεπαν διάφορες ἐναλλασσόμενες εἰκόνες ποὺ τὰ πρόσωπά τους ζωντάνευαν καὶ ἔφταναν νὰ πέρνουν γιγάντιες διαστάσεις... Σὲ μιὰ σάλα ὄργιου ἔξαφνα, μέσα σὲ κάποιον κύκλο ἀπὸ χυδαῖες γυναῖκες, ποτήρια μὲ ἀλκοὸλ καὶ καπνοὺς τσιγάρων, διακρίνονταν ἡ γελοία μορφή τοῦ κοντοῦ ἀνθρωπάκου. Ἐπινε, ξεκαρδίζοταν ἀπ' τὰ γέλοια, καὶ χτυποῦσε τὰ χέρια του... Ἐπειτα ἔβλεπε τὸν ξανθὸ νέο, ποὺ τρσβοῦσε σ' ἓναν ἀπέραντο δημόσιο δρόμο καὶ ἀνακατεύοταν μὲ τοὺς πολυάριθμους διαβάτες. Ἐφευγε. Διαρκῶς ἔφευγε καὶ χάνονταν.

Καὶ κείνη; Ἡ ὠμορφὴ κοπέλα μὲ τὰ φτωχικὰ ρούχα;... Δὲν τὴν

εἶχε διακρίνει ἀκόμα πουθενά...

Ἐτυχε τότε νὰ περνᾶει ἀπὸ κοντὰ του μιὰ σιλουέτα ἀδύνατη, βρώμικη μ' ἓνα μωρὸ στὴν ἀγκαλιά. Ἡ σκιά τῆς, τοῦ σκέπασε τὴν ἀνταύγεια τῶν ποτηριῶν καὶ τὸν ἔφερε στὴν πραγματικότητα.

Ἀγανακτισμένος, κίρφωσε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴ ματιὰ του ἀπάνω τῆς.

Ἦταν μιὰ ἄθλια γυναικεία ὑπαρξη, τυλιγμένη στὰ κουρέλια. Δὲν μιλοῦσε· μόνο κύτταξε μὲ φθονερὴ ἰκεσία ὅλους τριγύρω. Ἀσφαλῶς θὰ ζητιάνευε. Θὰ μάζευε κέρματα...

Μιὰ παρῆα νέων ἄρχισε κίολας νὰ τὴν πειράζει. Ἐκείνη ἔκανε καρτερικὰ τὴν βόλτα τῆς καὶ τσοῦπ, ξαναβρέθηκε μπροστὰ τοῦ ἐπιβλητικῆ στήνἀθλιότητά τῆς.

Στάθηκε μὲ ἀφάνταστη ἐπιμονὴ καὶ παρατηροῦσε σὰν καὶ κείνον τὰ τρία ποτήρια τοῦ τραπεζιοῦ..

Ἡ ζαλάδα δὲν ἔλεγε ὅμως νὰ τὸν ἀφήσει.

Σκέφθηκε πὼς ἴσως ἄδικα τὰ πράματα ἔπερναν τέτοια ἔκταση στὴν φαντασία του. Καὶ γύρισε τότε ἄθελά του τὶς πλάτες.

Ἐννοίωσε κείνη τὴν ὥρα ἓνα ἀλαφρὸ ἄγγιγμα στοὺς ὤμους...

Εἶδε τὸν σερβιτόρο μὲ τὴ μαύρη μπλουζα ποὺ τοῦ χαμογελοῦσε...

—Γιὰ τοὺς κυρίους... σεῖς;

Δὲν κατάλαβε· καὶ ρώτησε τί συνέβαινε.

Δὲν εἶχαν πληρώσει οἱ προκάτοχοι τοῦ τραπεζιοῦ. Τὰ ποτὰ τους, ἂν ἦταν δυνατόν, ἔλεγε μὲ ὑπόκληση ὁ λαστιχένιος σερβιτόρος. Ἄν ἦταν δυνατόν...

Μπά!... περίεργο.

Ὡστε δὲν εἶχαν πληρώσει τὰ ποτὰ τους. Ὁ νέος, τὸ ἀνθρωπάριο. Βέβαια ἀπ' τὴν ταραχὴ τους ξέχασαν..

Στάθηκε δισταχτικὸς. Ἐπειτα ἔστρεψε τὸ βλέμμα του μὲ ἀποφασιστικότητα.

Τὸν ἓνα ἐγνώριζα ἀπ' αὐτούς... ψιθύρισε.

—Ὁ σερβιτόρος τὸν κύτταξε μὲ ἐπιπόλαιη περιέργεια. Σίγουρα θὰ σχηματίσει τὴν γνώμη πὼς ἦταν θεοπάλαβος.

—Μάλιστα ξαναεῖπε. Αὐτὸν τὸ ξανθὸ ποὺ στέκονταν ἀριστερά, ἂν θυμόταν...

Δὲν θυμόταν τίποτα. Δυσφόρησε καὶ μουρμούρησε πὼς θὰ πήγαινε στὴν διεύθυνση τοῦ κέντρου ν' ἀναφέρει ἄρνηση πληρωμῆς ἀπὸ πελάτη μὲ ὅλα τὰ σχετικά.

—Στὸ διάβολο, ἔκανε θυμωμένα.

Ἐρριξε ἓνα κέρμα πάνω στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ καὶ σηκώθηκε..

Ἀνθρωποὶ καὶ τραπέζια στριφογύριζαν ὀλοένα ἐμπρὸς του σ' ἓνα ξετρελλαμένο χορὸ!..

Καὶ στὸ βάθος ὄλων αὐτῶν τῶν ἀκαθόριστων κύκλων, μεγάλων καὶ ἔφταναν νὰ πέρνουν γιγάντιες διαστάσεις τρία στρογγυλὰ γαλάζια ποτήρια...

ΜΟΝΑΧΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ

Μονάχοι είμαστε κάθησε· μὰ ἂν θές νὰ σ' ἀγαπῶ,
 Ἐπόψε ἀνεπιτήδευτο δείξε μου τὸν ἑαυτὸ σου.
 Δὲν εἶν' ὠραῖο νὰ θρηνεῖς πάντα χωρὶς σκοπὸ,
 καὶ μὲ τὴν σκιά τοῦ καθενός νὰ πλάθεις τῶναιρό σου...

Τὸ ξέρω πῶς τὰ χεῖλη σου δὲν ἔχουν ξεδιψάσει
 καὶ λαχταροῦν τόσο πολὺ τ' ἀτέρμονα φιλιὰ.
 Τὶ μοῦ θυμίζεις μιὰ ἱστορία λοιπὸν πῶχει περάσει,
 ἀφοῦ δὲν θὰ τὴν ζήσουμε σὰν πρῶτα οἱ δύο μας πιά.

Μονάχοι είμαστε, κάθησε· μὰ ἂν θές νὰ μ' ἀγαπᾶς,
 λογάριάσε τον τὸν καιρὸ ποὺ φεύγει μὲ τὰ λόγια·
 —λίγο θὰ μείνουμε μαζὺ καὶ πρέπει νὰ σιωπᾶς,
 γιατί δὲν ἐπιτρέπει ἡ αὐγὴ δάκρυα καὶ μοιρολόγια.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ

ΑΠ' ΤΑ ΣΟΝΕΤΤΑ ΤΩΝ ΠΕΤΡΑΔΙΩΝ

I

Ἐπάλλινά ν' τὰ μάτια σου,
 στὴν πέτρα τοῦ δαχτυλιδιοῦ σου
 μοιάζουνε· τὸ στόμα σου ρουμπίνι
 κι' ὅσων τὰ βλέμματα θὰ ἴδιοῦν σου
 τὴν Ὀμορφάδα ᾧ Ἐρωτα, ὁ καθένας πίνει,

σὰν ἀπ' ἀφρόστεφο ἕνα κύπελλο τὴν ἡδονὴ
 ποὺ τὴν κερνᾷ ἢ ἀπόλαυση ἢ ἐκλεπτισμένη, Γανυμήδης
 καινούργιος, ὡς τὰ σῶβαθα ὀποῦ δονῆ
 καὶ σὲ Νιρβάνες μυθικὲς πᾶ καὶ τῆς Ἰδης.

Τῆς ἀπάτητες κορφές μᾶς φανερώνει σὲ θεῖα
 ἐξαῦλωση τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων
 μέσα σὲ κάποια ἔξαρσην Οὐαλδικῆ

Μιὰ παναρμόνια μεγαλόπρεπη ἀκολουθία
 —εἰδωλολατρικῆς θρησκείας
 —θάλασσας βουῆ ποῦν τῶν κυμάτων,
 Τοῦ Τιτσιάνο εἰκόνα, σὲ βενετσιάνα σμαλτικῆ.

Κ. Α. ΜΑΣΧΑΣ

ΧΙΝΟΠΩΡΙΝΑ ΡΙΓΗ

Σέρνεται τὸ χινόπωρο στὴ φύση
 Σὰν ἄρρωστο παιδί κιτριτισμένο
 Κι' ἕνα σκοπὸ πικρὸ κι' ἀπελπισμένο
 Σὲ ραγισμένο αὐλὸ θὰ τραγουδήση.

Ἐ ἥλιος· μιὰ χρυσὴ πληγὴ στὴ δύση
 Τὸ αἷμα σταλάζει ἀργὰ τ' ἄρρωστημένο
 Τὸ δειλινὸ χλωμὸ καὶ κουρασμένο
 Στὰ βάθη τ' οὐρανοῦ θὰ ξεψυχήση...

Κι' ἡ τραγικὴ μου νιότη ἀργοπεθαίνει
 Σὰ κίτρινο τριαντάφυλλο στὸ φράχτη
 Π' ὦρα τὴν ὦρα μάταια περιμένει.

Σ' ἑνὸς ἐρωτισμοῦ γλυκὸ μεθῶσι
 Τὸ χέρι τρυφερὰ νὰ τὸ μαδήση
 —Ἀλίμονο— τὸ χέρι ποὺ δὲ θάρτη

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

ΚΑΣΣΑΝΤΡΑ

Κασσάντρα ὑπέροχη ἀδερφή τῆς νιότης μου τῆς τραγικῆς,
 Ποῦ ὅμοια σὰς λυώνει ἕνα φιλὶ γιομάτο προδοσία·
 Ἐπεσε ἡ Τροῖα...κι' ἀνώφελη πιά ἡ δύναμη τῆς μαντικῆς·
 Τώρα μοιραῖοι σερνόμαστε πρὸς τὴ μοιραία θυσία.

ΑΝΟΙΞΗ

Λουλούδια, πόθοι κι' ὄνειρα καὶ φευγαλέα χαρὰ
 καὶ μόνο ἑμᾶς φτωχὴ καρδιά νὰ κατακλύζη ἢ ὀδύνη
 μὰ ᾧ μὴ λιγᾶς—ἀλίμονο—γιὰ τελευταία φορὰ,
 νὰ μᾶς μοσκοβολήσουνε μιᾶς προσδοκίας οἱ κρίνοι.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΖΑΝ ΚΟΚΤΩ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

(“Όπου ό ποιητής διηγείται τό
πρώτο του πέταγμα μέ τό Γκαρρός
ή πρόσκληση τής γής).

Μιά μάχη περιστεριών παγωμένων μέσα στό πρόσωπο
τό παραδομένο στους μπάτσους σημαίων
ό πάγος που γαντώνει
ίχθυοτροφείο ωκεανικό

ραντισμένος από λάδι σκάνω
σέ θαλασσινό μπάνιο
βυθίζεται μέσα στά ρουθούνια
κρύα εύμάρεια
νερού θαλασσινοῦ

κίνδυνος πτώσης
ρήγμα
ναυτίας
άριστερά
πειράζει ό ὤμος που αναβρύζει

τραβηγμένο
ρουφηγμένο
τό έσωτερικό μου σώμα κουβαριάζεται
τριγύρω στην καρδιά
κατήφορος άτελείωτος
άνεβοκατεβάσματα σάλος όπισθοχωρούμε

βρυκόλακας
άνάμεσα στις παλάμες του
μαλάζει χαϊδεύει τήν καρδιά

Οί σιωπηλές σειρήνες
μέσα στό στήθος του πιλότου
φουσκώνουν τό σουβλερό τραγοῦδι τους
πέταγμα αύξανόμενο σημαδεμένο
μονάχα από τά σπλάχνα
τό έργαλειό άνέβαινε
στό τίποτα
μέ ἔλη ὕψους

καθώς ψαριών
σιωπηλό κοπάδι γυάλας
μυρμηγκιάζει όλόγυρα σέ ψύχουλο ψωμιού
άγωνιζόμενο μέ τή μύτη

όλόγυρα σέ πνευματιστικό τραπέζι
έκπληκτοι άρχάριοι
σιωπηλή άνταρσία σκουντιοῦνται
τά σύννεφα θελγμένα
άπό τόν ἔλικα

πρός έμάς
κινούσαν τά κοπάδια τους
σάν σάλος

(Άκρωτήριο Καλής Ἑλπίδας)
Μεταφρ. Α. Γ.

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΣΟΥ

Τά μάτια σου δυό σκοτεινοί βυθοί
πούχουν, φτωχή, τόν πόνο σου ὄλο κρύψει
στ' άπέραντο ὅπως ἔχουν στυλωθεί
κυττοῦν μέ τόση θλίψη, τόση θλίψη!

Τά μάτια σου δυό σκοτεινοί βυθοί
ψυχρά, σκληρά, σά μάτια του θανάτου
που έμπνέουνε φορές τόν ποιητή
κι' άλλοτε του ραγίζουν τήν καρδιά του!

Τά μάτια σου δυό σκοτεινοί βυθοί
άπόψε άλήθεια τάχα τί νά λένε;
στ' άπέραντο ὅπως ἔχουν στυλωθεί
κι' άσάλευτα κυττάν χωρίς νά κλαίνε;

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

ΕΙΠΕΣ ΚΑΙ ΣΥ...

“Όταν ξανάρθ' ή άνοιξίς μέ τό ήλιοφώς κι' άνθίσουν,
οί κρίνοι, τ' άγιοκλήματα, ή πασχαλιές, τά γιούλια,
κ' ή πεταλούδες ξαναβγούν νά δώσουν στά ζουμπούλια,
φιλιά γλυκά, φιλιά πολλά, κ' έρθουν νά τραγουδίσουν
τά χελιδόνια π' ὄφυαν μία μέρα τ' Ὀκτωβρίου
εΐπες και σὺ θά ξαναρθής...

Εΐπες και σὺ θά ξαναρθής χαμόγελο άγγελίσιο,
και θά μέ βρής ὦ θά μέ βρής καρτερικά κι' ὠραΐα,
σά ναυαγός στην άμμουδιά νά καρτερῶ, μοιραΐα
κάποιο καράβι πῶχασε τό δρόμο του τόν ἴσιο,
σά θύμα που ξεγλύτωσε τά νύχια του θηρίου,
νά καρτερῶ...νά ξαναρθής...

Νά καρτερῶ νά ξαναρθῆς, γυρνώντας στ' ἀκρογιάλι
κάποιας ζωῆς—μιάς κόλασης σάν ἓνας κολασμένος—
ἡ μέρα πού θά ξαναρθῆς, σάν ἅγια Παρθένος,
νά δώσης ἀπολύτρωσι, ὡς πού σέ λίγο πάλι
θῆ νά μέ κάνη τοῦ βορριά, τὸ φύσημα, τοῦ κρύου,
νά καρτερῶ...νά ξαναρθῆς...

ΒΙΚΟΣ ΒΙΤΣΑΙΟΣ

ΑΠΟΓΝΩΣΗ

Κάτι μοῦ θολώνει
τῆ βαθειά γαλήνη
πού εἶχε μές στά στήθη
ἤσυχά φωλιάσει,
λύπη μὲ κυκλώνει
κι' ὄλο μοῦ θολώνει
τῆ βαθειά γαλήνη.

ᾠ! πῶς μὲ φοβίζει
ἡ ἔρημιά ἢ μεγάλη,
ἡ εἰρωνία, ἡ χλεύη!
Μόνος καρτεράω
τὴν αὐγή πού ὀρθρίζει,
μὰ ὄχ, πῶς μὲ φοβίζει
ἡ ἔρημιά ἢ μεγάλη!

Γι' ἄγνωστα ἄλλα μέρη
ἔφυγα καί πάω,
τῆς χαρᾶς ἀλλότριος
κι' ὄλο τῆ γυρεύω,
μὰ πού θά μέ φέρει;
τάχα γιὰ ποιά μέρη
ἔφυγα καί πάω;

Εἶμαι κουρασμένος
κι' ἔχασα τὸ δρόμο,
κι' ὄλοι μὲ ἀρνηθῆκαν,
κι' οἱ τελευταῖοι φίλοι.
Πιά τί περιμένω;
εἶμαι κουρασμένος
κι' ἔχασα τὸ δρόμο.

ΜΗΝΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μ. ΒΑΛΣΑ: Ἡ κοροϊδία τῆς τέχνης (Σκηνικὴ ἐπιληψία σὲ τρεῖς κρίσεις).

Ὁ ἀναγνώστης, ἀπὸ τοῦ τίτλου τὴν ἐπεξήγηση «σκηνικὴ ἐπιληψία σὲ τρεῖς κρίσεις», εἰσάγεται ἀσυναίσθητα στὸ πνεῦμα τοῦ βιβλίου καὶ περιμένει κάποιο κωμικὸ θεατρικὸ παραλήρημα. Ἰδιότυπη, παράδοξη σάτυρα πού ἀρχίζει μ' ἓνα τσουχερὸ προανάκρουσμα σὲ τρία γράμματα πού ὁ συγγραφέας ἀπευθύνει στοὺς κυριώτερους τοῦ ἔργου τοῦ πρωταγωνιστές, στοὺς ὁποίους, χωρὶς πολλὴν ἀβρότητα, ἐκμυστηρεῖται τρόπον τινὰ τὴν ἐνδόμυχη σκέψη του γιὰ τὸ ἀμφίβολο ποιόν τους καὶ γιὰ τὸ προμαντευόμενον στραγγάλισμα τοῦ περιεχόμενου τῆς ἐργασίας του. Ξετυλίγεται ἔπειτα ἡ πρώτη κρίση, πού περιέχει τίς «δοκιμές», ἐνῶ ἡ δευτέρη παριστάνει τὴν «παράσταση» κ' ἡ τρίτη τὰ ὅσα διαδραματιστήκανε «μετὰ τὸ θέατρο».

Βασιλεύει παντοῦ ἀναστατωμένη ἀτμόσφαιρα: ὅπου ἓνας θεατῆς, πού σατυρίζεται, πηδάει στὴ σκηνὴ καὶ φιλονικεῖ καὶ πιάνεται μὲ τοὺς θεατρίνους: ὅπου οἱ θεατῆς τῆς πλατείας λαμβάνουν μέρος στὴν παράσταση κ' ἓνας ἔξυπνος μόρτης ἀπ' τὸ ὑπερῶο παίξει τὸ ρόλο τοῦ ὑποβολέα, ἐνῶ ὁ ἀληθινὸς τέτοιος τὰ χάνει καὶ σπαίρνει: ὅπου στὴ σειρά ἀπὸ κωμικὰ ἀπρόοπτα παρουσιάζεται καὶ ἡ σάτυρα μ' ἀσυνάρτητες, κατὰ τὸ φαινόμενο, σκηνές, σατυρίζει τὴν ἀσυναρτησία κ.τ.λ. Καὶ ὅπου στὸ τέλος ἓνας κριτικὸς, πού ροχαλιζοντας, τὰ παρακολουθοῦσε ὅλα προσεχτικά, ξυπνάει ἀπὸ ἓνα βοερό σούσουρο. Γιατί μὴλις τέλειωσε «ἡ παράσταση», μιὰ μεγαλόπρεπη κωμικοτραγικὴ πομπὴ παραλαύνει ἀνάμεσ' ἀπ' τοὺς θεατῆς. Οἱ θεατρίνοι, κρατώντας ἀπ' τὰ πόδια καὶ τίς πλάτες ἀναίσθητο τὸ δυστυχισμένο συγγραφέα Παραχωρησίδη, πού λιγοθύμησε ἀπ' τὰ ὅσα ἔβλεπε κ' ἀκούγε νά γίνονται γύρω ἀπ' τὸ ἔργο του, τὸν μεταφέρουνε καὶ τὸν τοποθετοῦνε κάπου, ὅσπου νά συνέλθῃ. Καὶ τότε βλέπει τὴν ἀποθέωσή του καὶ τοιμάζεται νά εἰσπράξῃ τὰ ποσοστά, τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μελλούμενα καὶ νά χαρῆ τῆ φήμης του. Γιατί ὄλοι, κοινὸ καὶ κριτικὸ εἶδαν «τὴ βιθειὰ τέχνη τοῦ συγγραφέα μέσα στὴν ἐξωφρενικὴ ἀταξία τῆς παραστάσεως» διακρίνανε τὴ γαλήνια θέληση τοῦ ποιητῆ πού διωργάνωσε θεληματικὰ ὅλη αὐτὴ τὴν ἀνακατοσύρα καὶ συλλογίστηκαν πῶς ἔτσι φαινομενικά, καὶ οἱ κοινωνικὲς ἐπαναστάσεις κρύβουν ἐσώτερη ἀρμονία πού ὁ κοσμάρχης δὲν μπορεῖ νὰ ὄνειρευτῆ» κ.τ.λ.

Ἄν ὅμως ἡ σατυριζόμενη τέτοια ἀντίληψη τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς κριτικῆς, πού, ἐπειδὴ δὲ μύρεσε νά καταλάβῃ τίποτε, βρίσκει βαθειά τὴν τέχνη τοῦ ἔργου στὴν παράξενη ἐξέλιξή του κ' ἐγκωμιάζει μ' ἐξωφρενικὲς κριτικὲς τὸν ποιητῆ, μὰ κ' ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου, ἐν ἐπιγνώσει πλέον αὐτός, δὲ μπορεῖ ν' ἀρνηθῆ ἐπιτυχία στὸ σκοπὸ τοῦ συγγραφέα, πού μέσα σ' ἓνα κανονικὸ διάγραμμα τοποθετεῖ τόσα πρωτότυπα εὐρήματα γόνιμης φαντασίας, πού κινοῦνται σὲ σκηνές κωμικῆς, ζωηρῆς, ἀπροσδόκητες καὶ κατὰ μεγάλο μέρος παραστατικῆς. Ἡ ὑπόθεση στρέφεται γύρω ἀπὸ τὸ θέατρο. Ἐν τούτοις διάφορα παρατράγουδα τῆς ζωῆς, τῆς φιλολογικῆς, τῆς πολιτικῆς, τῆς κοινωνικῆς, σατυρίζονται δῶ καὶ κεῖ. Μερικὲς ὅμως ὑπερβολές, μὲ βιαιότητα μάλιστα διατυπωμένες, ξενίζουν τὸν ἀναγνώστη, ἔστω καὶ ἂν ἡ ὑπερβολὴ εἶνε ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τῆς σάτυρας.

Θ' ἀποδοθῆ ἴσως ἡ μομφὴ στὸ συγγραφέα, πῶς ἡ Ἀριστοφανικὴ βωμολοχικὴ ἔκφραση, πού γίνεται ἀπ' αὐτὴ ἀρχετὴ χρῆση, δὲ διαθέτει εὐνοϊκὰ καὶ ζημιώνει τὴν αἰσθητικὴν τοῦ ἔργου. Ὁ κ. Βάλσας πού ζῆ στὸ Παρίσι, θά εἴξερε, βέβαια, τί θά πῆ λεπτότης κ' εὐγένεια ἢ ψευτοεὐγένεια καὶ θά εἴχε τὴν ἱκανότητα, ὅπως ἀπὸ τὴν ἐργασία του φαίνεται, νὰ τίς χρησιμοποιήσει, σκεπάζοντας τὸ δημιοῦργημά του μὲ τὸν πέπλο τους. Θέλησε ὅμως, φαίνεται, νὰ βάλῃ στὴ θέση τῆς γαλιτικῆς ἀβροπέειας τὴ γλώσσα τῶν μόρτηδων τοῦ Ψυροῦ, γιατί θά τὴν βρῆκε ἀποτελεσματικώτερη. Ἴσως ἀκόμη νὰ ἔκρινε πῶς μὲ τὴ γδύμνια τῆς ἔκφρασης ζωγραφίζεται καλύτερα ἢ γδύμνια στὶς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἀκόμα ὅτι μ' αὐτὴ θάτανε μᾶλλον ἀνώδυνη ἢ σάτυρά του κ' ἀνδρικώτερη, πιστεύοντας πῶς οἱ χτυπητοὶ χαρακτηρισμοὶ πληγώνουν λιγώτερον ἀπ' τὰ ὑπορλα ὑπονοούμενα.

Δέν έτυχε νά γνωρίζωμε ποτέ τόν κ. Βάλσα. Μά ύστερ' από τό διάβασμα του βιβλίου του, τόν φανταζόμαστε σάν ένα χαρακτήρα εϋθύ, από κείνους πού λένε τά σϋκα σϋκα, πού πολεμάνε τόν εχθρό κατά μέτωπο, πού δέν καταλαβαίνουν από ύπολογισμούς, επιφυλάξεις και ύποχωρήσεις, πράγματα συντελεστικά για την προσωπική τους ανάδειξη. Πού τούς διακρίνει ή αυτοπεποίθηση. Άν δέν είναι όπως τόν φανταζόμαστε, ας μάς συγχωρή για τό λάθος. Έν τψ μεταξύ θά μένωμε με την έντύπωση πού δημιουργήθηκε στη σκέψη μας.

Μπορεί νά υπάρχουν ψεγάδια, μπορεί νά κριθή, δικαιολογημένα κατά τή γνώμη μας, πώς θά πρεπεν ή έκφραση σ' ώρισμένα μέρη, νά είτανε λιγότερο ώμη. Νά μὴν έπερνε τό ίδιο σχέδιο δικαίους και άμαρτωλούς και νά λείπανε κάτι λέξεις, φράσεις, εικόνες αντίαισθητές και κάπτε αποκοσμητικές. Είνε βέβαια γυνή ή θεά τής αλήθειας. Μά νομίζωμε πώς στην έποχή μας, έποχή κάθε άλλο παρά έποχή του Άριστοφάνειου πολιτισμού, τής χρειάζεται αναγκαστικά τής Θεάς αυτής κάποιο έστω και έλαφρό μαγιά. Όποιος όμως θέλοντας νά μοιφήση γενική έντύπωση προσέξη στο σύνολο, θά διακρίνη άναμφισβήτητη πρωτοτυπία, ειλικρίνεια, θάρρος αξιοθαύμαστο κι' άσυνείδητη δημιουργική ικανότητα, πού διαφαίνεται πώς ζητάνε νά έξυπηρετήσουν ένα σκοπό εϋγενικό για την έξύψωση τής τέχνης στη θέση της, όχι μόνο σχετικά με τό κύριο θέμα τής υπόθεσης του βιβλίου, αλλά και γενικότερα για τά γράμματα. Και καθένας είναι σέ θέση νά νοιώσει πώς διαγράφονται οι ένδόμυχες επιδιώξεις του κ. Βάλσα. Πώς θά είταν κατορθωτό ν' άνοιζον έλεύθεροι ορίζοντες στην έλληνική τέχνη με τή διαφώτιση του κοινού, του από άγνοια ή στρεβλή καθοδήγηση άδιάφορου στην πνευματική κίνηση με τή συνεργασία του τύπου με την άνώτερη δικαιοσύνη τής κριτικής και γενικά με τό κάθε μέσο πού θά ύποβοηθοϋσε την έλεύθερη ανάπτυξη κι' έκδήλωση τής αναντίρροκτης πνευματικής δυναμικότητας του τόπου μας. Έμεις εδώ, ή τουλάχιστο αρκετοί από μάς, εισπνέοντας τόν άέρα του περιβάλλοντος, είν' ένδεχόμενο νάχωμε συνειδίσει σ' αυτόν. Ο κ. Βάλσας πού ζη κι' εργάζεται πνευματικά στην πνευματική μητρόπολη του κόσμου και μπορεί από μακρυνά νά βλέπη διανέστερα ίσως κι' αληθινότερα, έξανίσταται. Και, φανερώνοντας μιá προσωπικότητα ξεχωριστή, έξανίσταται με την όρμη των διανοητικών ανθρώπων, πού έχοντας πεποιθήση στην αλήθεια των αντίληψεών τους, στην υπέροχη σκοπιμότητα, και στη δύναμή τους, δραματίζονται μιá καλύτερη κατάσταση, πού σ' αυτήν θά ύπηρεχε τόπος νά σταθούν τόσες ύπάρχουσες αληθινές καλλιτεχνικές δυνάμεις, τόσες ώραιες πνευματικές προσπάθειες και φιλοδοξίες, π' άγωνίζονται μέσα σέ μιá παγερή ατμόσφαιρα, ή και πρὸς ένσυνείδητες έναντιότητες.

ΤΟΥ ΙΑΙΟΥ: «Στό κατώφλι...» τραγωδία μονόπραξη.

Ύστερ από τή φουρτούνα τής «Κοροϊδίας τής τέχνης», μπαίνομε με τό «Στό Κατώφλι...» σ' ένα ήσυχο λιμάνι. Ένα βιβλιαράκι, ένας διάλογος, από καμιά είκοσαριά σελίδες. Τά δυό βιβλία τά χωρίζει, ως πρὸς τό είδος και τό περιεχόμενο, άβυσσος. Πράγμα πού αποκαλύπτει πολύμορφη και πολύτροπη την ικανότητα του συγγραφέα τους.

Ψηλά, στην κορφή βράχου, μιá έξοχική βίλλα. Η εϋρύχωρη βεράντα της, προφυλαγμένη στην άκρη του γρεμού με κάγκελα, βλέπει πρὸς την ατέλειωτη θάλασσα, πού ένώνεται στο βάθος του ορίζοντος με τόν κάταστρο ούρανό, στη μυστικόπαθη γαλήνη του άπείρου. Το γαλατερό σελινόφωτο λούζει την ατμόσφαιρα. Άκουμπάει ο γέρος στα κάγκελα και σά βυθισμένος σ' όνειρο κοιτάζει έν' άστέρι πού τρομοσβύνει, τ' άστέρι τ' άγαπημένο κι' αυτού και τής γυναίκας του. Έχουνε ζυγώσει κι' οι δυό τους τά ένενήντα χρόνια και ζουνε μονάχοι τους. Έρχεται ή γοητή του, τόν ξυπνάει απ' τό ρεμβασμό του κι' αρχίζει μεταξύ τους ο διάλογος, ή μοναδική σκηνή τής τραγωδίας.

Οί συνταραχτικότερες ψυχολογικές καταστάσεις πού βασανίσανε και θά βασανίζουν εις αιώνια τόν άπαντα τόν άνθρωπο και μάλιστα τόν αισθητικό, προβάλλουνε μέσ' απ' τ' άπλά λόγια, τή συγκρατημένη τεχνική κι' απ' τό αριστοκρατικό ύφος του έργου. Τά νοήματα βγαίνουνε μόνα τους για τό στοχαστικό άναγνώστη, πού ένψ βλέπει ένα γαλήνιο γαλάζιο κομμάτι του πέλαγου

μ' αλαφρότατους κυματισμούς, νοιώθει συνάμα πώς τά ζοφερά βάθη του ταράζονται από κάποιο παράφορο κι' υπέρτατον άγώνα. Το φοικίασμα τής ψυχής για κάθε στιγμή τής ζωής πού περνάει άγύριστα, σπρώχνει τό πλανώμενο φάσμα τής μόνωσης του ένός απ' τούς δυό γέρους πού θά μείνη στο τέλος μόνος στον κόσμο. Και στο ξεχείλισμα τής άγωνίας τής ή ζωής, κλονιζόμενη σέ στιγμές εϋτυχίας από μιάν άπροσδιόριστη άνησυχία, πού προμηνάει άσυναίσθητα κάτι φοβερό, ίσως τό θάνατο, έξαλλη ζητά καταφύγιο στους κόλπους τής σφοδράς, τής ξένης και δικής της μαζί.

Η μεγάλη όδύνη, τό μεγάλο παράπονο των ανθρώπων είναι πώς θά πεθάνουν' κι' ο τρόμος του θάνατου καταστρέφοντας κάθε ιδέα ήθικης, είναι ικανός ν' άπογυμνώσει τό λογικότερο πλάσμα από κάθε καλωσύνη κι' άρετή. Κι' άνεβαίνει μόνο του στη σκέψη ήθικό, παρήγορο και ζωογόνο τό καταστάλαγμα (πού κυριαρχεί κι' ως τό τέλος του έργου, νομίζωμε, χωρίς νά λέγεται, ίσως για νά μὴν υπερβή ο ποιητής, από καλλιτεχνική επιφυλάξη, τά όρια του φαινόμενου πραγματικού), όταν ή έξόριστη νοσταλγική ψυχή, πατώντας τό μοιραίο κατώφλι ή και πάντα πριν μπροστά στο βάραθρο του τρομαχτικού μυστήριου, είτε απ' την πανανθρώπινη κι' υπεραϊωνόβια διαίσθηση, είτε από κάτι σά ρόδινο φως δημιουργίας υπέρσσης και λογικά όχι άδικης στ' ανθρώπινο μαρτύριο, φωτιστή κι' έλπίση.

Τό άνώτερης πνοής συγγραφικό αυτό καλλιτέχνημα άφίνει βαθειά αισθητική έντύπωση και κατορθώνει με την ύποβλητικότητα του, την ψυχολογία του, τή φιλοσοφική του διάθεση, νά ύψωση τό πνεύμα και νά ξυπνήσει στοχασμούς. Δέν ξερόμε άν και πότε παραστάθηκε αυτή ή τραγωδία. (Όπως σημειώνει στο βιβλίο του ο ποιητής, πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1926). Μ' άν δέν έγινε αυτό, θά είτανε κρίμα νά μη δοθή στο θέατρο ένα άριστοτεχνικό δημιούργημα. Μά φανταζόμαστε τόσο έξαιρετικοί, έξαυλωμένοι, θά πρεπε νάνε οι δυό ήθοιοι πού θά παίζανε έργο χωρίς έξωτερική κίνηση, για νά δυνηθούνε ν' αποδώσουνε τόσο λεπτές ψυχολογικές αποχρώσεις.

Λ. ΡΑΖΕΛΟΣ

ΔΙΟΝ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ: "Πιγγος (Μυθιστόρημα).

Δέν ξέρω πότε ακριβώς ο κ. Κόκκινος έφάνηκε στα νεοελληνικά γράμματα. Έγω για πρώτη φορά έδιάβασα πεζογράφημά του στα «Παναθήνια» του 1914, πού, μετά την άποχώρηση του Κίμωνος Μιχαηλίδη, τά έξακολουθοϋσε για λίγο χρονικό διάστημα ο κ. Γ. Βλάχος, ο σημερινός διευθυντής τής «Καθημερινής». Του διηγήματος εκείνου μόλις, φυσικά, θυμοϋμαι πια την ύπόθεση. Ένας άνδρας παρακολουθεί μιάν άγνωστη γυναίκα στην όδον Φιλελλήνων. Άγνωστη; Όχι έντελώς. Η σιλουέττα της του μιλεί, του φαίνεται γνώριμη... Πάνει τότε και ξαφνική βροχή, κι' εκείνος προσφέρει την όμπρέλα του. Και τότε—τι εϋτυχία! Ήταν ή παλιά του φίλη, ή σχεδόν λησμονημένη! Τι έπακολούθησε; Άπλό άνασκάλισμα των άναμνήσεων; δεύτερος δεσμός; ο γάμος; Δέ θυμοϋμαι πια καλά, τό είπα. Θυμοϋμαι όμως άριστα, θυμοϋμαι μιá για πάντα, τό γράψιμο του κ. Κοκκίνου.

Όλόκληρος ο τετρακοσιοσέλιδος «Πιγγος» ύπηρεξε, απ' αυτή την άποψη, στο παλιό εκείνο διήγημα. Στο σημερινό μυθιστόρημα άναγνώρισα τόν ίδιο συγγραφέα, τό ίδιο γούστο, τό ίδιο περίπου θέμα, τό ίδιο ύφος, την ίδια αισθητική διάθεση, την ίδια φιλολογική φρεσινωμία. Μά μήπως τούτο δε γίνεται και στο μεσοξύ; Μήπως δε γίνεται και τώρα; Ν' αναφέρω συγκεκριμένα δυό ακόμα παραδείγματα; Έν' άλλο διήγημά του, για μιá γυναίκα τρελή, έρωτομανή, πού έτυχε νά διαβάσω σέ πανηγυρικό φύλλο κάποιας «Καθημερινής», και τό μυθιστόρημα πού γράφει τώρα («Εϋες έξω από τόν Παράδεισο») στο περιοδικό «Έβδομαδιαίος Τύπος»;

Δέν πρόκειται τόσο για τό θέμα, για την πλοκή, για την ύπόθεση. Αϋτά ήμπορουν νά ποικίλουν. Μιλῶ για τά βαθύτερα, τά χαρακτηριστικότερα, τό

προσωπικώτερα στοιχεία του συγγραφέως, τα καλλιτεχνικά,—έκεινα που μένουν στη μνήμη και στη ψυχή.

Και αυτά υπήρξαν από τότε για τον κ. Κόρκινο κυρίως δύο: ο *ερωτισμός* και η *λατρεία του πλαστικού*.

Πολλά πρόσωπα περνούν μέσα στον «Ιλιγγο», και πρό πάντων άνδρες. Υπάλληλοι, επιχειρηματίες, άνθρωποι των διασκέδσεων...Περνούν και γυναίκες: ή χειροαφτημένη Φλώρα, ή πρέσβειρα με τὰ σκοτεινά περασμένα...Μα όλ' αυτά είν' έπεισοδιακά. Όλες τις διαστάσεις του τις γεμίζει μια γυναίκα, ή Κόρα.

Στό κέντρον «Ιλιγγος», όπου ή Κόρα είχε αποφασίσει, κάποια αποκοιά, να «τό ρίξει έξω», γνωρίζεται με τον δημόσιο υπάλληλο Δημήτρη Σκαλιέρη, νεαρὸν ἀκόμη, φιλόδοξον, άσυνείδητο—όπως τον αποδεικνύουν οί πράξεις του κι' όπως τον χαρακτηρίζουν κι' οί ίδιοι του οί φίλοι,—άξιον, όμως μ' όλα ταυτα να έμπνεύσει την έρωτικήν εκείνη δεσποτεία, που πολύ άργά, και ντροπιασμένη, την όμολογεί ή Κόρα στον εαυτό της. Χορεύουν μαζί, διασκεδάζουν, μεθοῦν μαζί, φεύγουν μαζί. Ο Σκαλιέρης την παίρνει μ' αυτοκίνητο, και την πηγαινει ως την καμαρά του. Τα λοιπά έννοούνται άμέσως. Έκείνο που δεν έννοείται άμέσως, είναι ότι ή Κόρα δεν ήταν διόλου καμωμένη να τό «ρίχνει έξω»...Παρειζήγησε τον εαυτό της κι' ή μοιραία νύχτα της έτοιμίσε σχεδόν όλη τη ζωή. Ο άνδρας που έδέσποσε τό σώμα της δεσπόζει άμέσως και την ψυχή της! Δεν βλέπει πια τον έραστή, αλλά τό σύζυγο. Η «γχαρσониέρα» δεν της φαίνεται παρά τὰ προπύλαια για τό «νόμιμο κρεββάτι».

Ο «Ιλιγγος» του άγνωστου δεν κρατεί, παρά μόνο για μια νυχτιά...Ο έραστής της όμως είναι τό αντίθετο. Και, όταν, ύστερα από δύο νηρών καθημερινές συναντήσεις, που κινδυνεύουν να γίνουν «οίκογενειακές», εκείνος την εγκαταλείπει, φεύγοντας για τό έξωτερικό, όπου τον περιμένει πραγματικώς λαμπρή σταδιοδρομία, τότε ή Κόρα λέρνει από τὰ σύννεφα! Άπιστία, προδοσία, εγκατάλειψη—άκόμη και παιδί! Στο μυαλό του κοριτσιού αναποδογυρίζονται όλα. Από ξεπεσμό σε ξεπεσμό, φθάνει στο χειρουργικό τραπέζι του...όφθαλμιά του, που είναι, πραγματικά, γυναικολόγος και μαιευτήρ...Δυό χρονία κρατεί όλη αυτή ή άπελπισία. Πρόβλημα συνειδήσεως από τὰ βαθυτερα και τὰ πιο τραγικά για τη γυναίκα: ή άπιστία και ή μητρότης. Πρόβλημα φρικτό, μη γηγμένο κάθετα στη συνειδήσή της, παρὸν σε κάθε μια στιγμή, σε κάθε γεγονός! Όχι πως την άπειλει κανείς, όχι πως κινδυνεύει. Τό πρόβλημα είν' έσωτερικό, καθαρά ήθικό, καθαυτό χαρακτηριστικό. Η Κόρα βρίσκει και δεύτερο άνθρωπο στη ζωή της—τον από μηχανής θεό: ο Κώστας Λεριανός, κάπως θαυματουργά, τ' όμολογῶ, πλούσιος από τὰ ξένα, τὴ στεφρονώνεται, την αγαπά, δεν ξέρι τίποτε, κι' αν ή ξερε, θά σύγχωρούσε: κι' έν τούτοις τό πρόβλημα της συνειδήσεως ύάρχει πάντα, και τόσο υπερτερει τούς υλικούς κινδύνους, ώστε να τούς άψηφήσει τελειωτικά—κι' ό,τι γίνη άς γίνη! και να λυθη με μια πλέρια, συντετριμμένη, άπειγνωσμένη έξομολόγηση. Τότε μόνο ή Κόρα ήσυχάζει, όταν ο Λεριανός τὰ μαθαίνει όλα, όταν του δίνει όλα τὰ όπλα να την περιφρονήσει και να την παραιτήσει σαν «άτιμη». Τότε μόνον απολυτρώνεται από τον έφιάλη!

Ψυχογραφία λοιπόν ήθική, ή Κόρα. Ηρωίδα Μάρτυς.—Μα τότε, πως έμίλησα πριν για ερωτισμό και για έρωτα του πλαστικού, ότι τάχα μόνον αυτά κυριαρχούν σε τούτο τό μυθιστόρημα;

Θά τό εξηγήσω.

Δεν είναι γιατρός. Δεν ξέρω πόσο μέρος αφαιρεί ή τριβή, ή πείρα κ επί τέλους τό συμπέρον, προκειμένου για έναν γιατρό που έξετάζει τό σώμα μιας γυναίκος. Όμως για όλους τούς άλλους, όσοι δεν είναι γιατροί, ξέρω ότι *αρρωστη* γυναίκα δεν ύάρχει. Υπάρχει μόνον ή *γυναίκα*, τό γυναικείο σώμα—και γίνεται μάλιστα όλο και πιο έλκυστικό (τί άληθινὸ και τί φριχτό!), από τη στιγμή που έννοῦμε ότι από μέσα ποει και πάσχει.—Δοιπόν, ουτὴς της διαθέσεως, αυτής της ψυχολογίας, αυτής της δίψας γίνεται *μεταφορά* στον «Ιλιγγο», προκειμένου για την Κόρα. Βέβαια, κι' όλα τὰ παραπάνω, τὰ «ήθικά», τὰ διαβάξει και τὰ προσέχει ο αναγνώστης. Δεν τον ένδιαφέρουν όμως τόσο πολύ. Δεν τον άγγίζουν κατά βάθος. Δεν είν' εκείνα που θά του μέινουν. Έκείνα που θά του μέινουν, είναι ή *Κόρα ή γυναίκα*, ή όμορφιά της ή κορμωστασία της, τὰ μέλη της! Να πάρωμε την χαρακτηριστικώτερη σηνή;

Κοντά στον τίμιον άνδρα, τον νόμιμο σύζυγο, τον Λεριανό, ξυπνά, κάποια νύχτα στις αισθήσεις της Κόρας, ο πόθος του άλλου, του έγωιστή, του δηλού, του δραπέτη. Η κόρα τον αποδιώχνει αυτόν τον πόθο, άλλ' ο πόθος ξανάρχεται. Η άγωνία την πνίγει. Ίδρωμένη, άσφυκτική, πετὰ τὰ σκεπάσματα από πάνω της και μένει γυμνή.

Γυμνή; έντελῶς γυμνή; ή πόσο γυμνή, και πως είναι γυμνή; είναι ώραία; είναι προκλητική; Νά τό ένδιαφέρον που ξυπνά στον αναγνώστη! Όλη της ή ψυχική περιπέτεια που προηγήθηκε, δεν τον ένδιαφέρει τόσο, όσο ή τωρινή της πλαστική «πόζα», ή τελειότητά της, ή διάρκειά της.

Άλλά γιατί; Έδώ είναι όλο τό ζήτημα. Γιατί να συμβαίνει στον «Ιλιγγο» ό,τι και στη ζωή; Γιατί τό ίδιο ένδιαφέρει και τον συγγραφέα! Γιατί ο συγγραφέας ο ίδιος, τό *περιγράφει*, μάλιστα άμέσως, με όλες του τις λεπτομέρειες τό γυμνὸ σώμα—περιγράφει της λεπτομέρειες με τόνον «ζεστό και ποιητικό», με τρόπον ζωντανότερο από τις λεπτομέρειες της ψυχής! Αναγνώστης και συγγραφέας συνεννοούνται λοιπόν και ύποσυνείδητα...

Οί άνδρες εκείνοι, διαβάζω στη σελ. 387, δεν ήσαν έρωτευμένοι με την Κόρα, στην άπλην έννοια του πράγματος: άνέννεον όμως σε μιάν άτμόσφαιρα έρωτισμού, του έρωτισμού που άκτινοβολούσε ή Κόρα. Ίδου τι συμβαίνει και με τον αναγνώστη, και με τό μυθιστόρημα, και με τό συγγραφέα. Όχι πως είναι κι' αυτοί έρωτευμένοι με την Κόρα «στην άπλη έννοια του πράγματος»: άναιπέουν όμως αδιάκοπα τον έρωτισμό που «άκτινοβολεί» ή Κόρα. Άλλ' ο μυστηριώδης αυτός έρωτισμός, ο άπαλός και ζωτός, ο τρυφερός, μά πάντα ζωτικός και ζωτικός, γίνεται και άπτότερος και πιο συγκεκριμένος: στις περιγραφές έρωτικών, ή άπλῶς άπολαυστικών, ώρων, στις περιγραφές της υλικής όμορφιας,—που ξεπερνούν όλες τις άλλες...

Συγκεκριμένη μαζί με τον έρωτισμό είναι κι' ή άγάπη του πλαστικού μέσα στον «Ιλιγγο». Ο συγγραφέας, φίλος των Είκαστικών τεχνών, της ζωγραφικής και της γλυπτικής, φίλος των καλλιτεχνών, επισκέπτης σ' άτελιέ τους, κριτικός για τις εκθέσεις τους, έχει—είναι φανερό—ταλέντο καλλιτεχνικό, ταλέντο γλυπτικό. Ολοζώντανο διαγράφεται τούτο στο μυθιστόρημά του. Την ηρωίδα του τη βλέπω. Άλλά πως να τό πῶ; Την βλέπω από κάτω προς τ' άπάνω, από τό σώμα προς τό πρόσωπο. Πρωτὰ τό σώμα, ύστερα τό πρόσωπό της. Τό πρόσωπό της, από τό σώμα της. Τό πρόσωπό της είναι ή κατάληξη του σώματός της, ή έκφραση του σώματός της, ή συνισταμένη του.

Άκόμη περισσότερο: συμπληρώνω, ζωντανεύω, συνθέτω τό σώμα της, από την ψυχολογική της περιγραφή! Η *ψυχή της είναι καμωμένη* για τό σώμα της. Η ηρεμία, ή ευστάθεια, ή καθαρότητα των διαλογιών της, άκόμα κάποτε ή άπλότητα με την οποία συλλαμβάνει τὰ δεδομένα, συντελούν να μου γνωρίσουν την ηρεμία, την άπλότητα, την ευστάθεια που έχει τό σώμα της και τὰ κινήματά της.

Από τον «Ιλιγγο» βγαίνει ένα ανάγλυφο γυναικός. Έγώ, τη βλέπω. Τὰ μάτια της κάποτε θαμπώνουν στη φαντασία μου, τὰ μέλη της όμως ποτέ. Είναι ψηλή, με χονδρά κόκκαλα, γερά δεμένη. Υγιής. Έχει άσπρο δέρμα. Σταθερό περπάτημα. Στὰ κινήματά της κάποιοι έλευθερον άέρα, κάποτε κάποιο «laissez aller», μά και κάποια άκαμψία. Της άρέσουν τὰ φαρδιά φορέματα, τὰ φαρδιά καπέλα. Είναι πιο κοντά στο πάχος, παρά στην άδυναμία. Είναι κάτι ανάμεσα σ' ό,τι ο λαός έννοει λέγοντας «μεγαλοκοπέλλα» κι' οί ξένοι «beauté classique». Γυναίκα των άπλών και ίσιων γραμμών, με κάποιο άνδρικό άέρα. Όχι λεπτομέρειες. Όχι κρυφές χάρες. Όλα καθαρά και φανερά, πλαστικά.—Περιγράφει τάχα έτσι πουθενά ο κ. Κόρκινος την ηρωίδα του; Δεν θυμῶμαι, μά δεν τό πιστεύω. Άλλ' έγώ τη βλέπω σά να την άγγισα, σά να την έχάιδεψα, σά να την έ μ έ τ ρ η σ α—στο στίτι της, στους χούρους της, στο άπαγορευμένο μέρος της Πλάκας, στους περιπάτους της, στο γάμο της, στο διαζύγιο της. Αν ήμουν ζωγράφος, θα την έξωγράφιζα. Μα περισσότερο, θα την έξαλίριζα αν ήμου γλύπτης.

Άλλ' ή Κόρα, έτσι μεταπασμένη, ανακτὰ πάλι σιγά-σιγά τό μυστήριο της. Αυτό τό μυστήριο δεν είναι πια ή ψυχή της, δεν είναι οί αφανέστερες πτυχές του έγώ της του έσωτερικού. Είναι κάτι άλλο, όλοτελα διαφορετικό,

—τό μυστήριο της απρόσωπης ύλης.

«Eternelle et muette ainsi que la matière»,

όπως λέγει ο Baudelaire, περιγράφοντας την όμορφιάν ώσαν πέτρινον όνειρο! Τέτοια είναι ή Κόρα. Η σκηνή που άνοφερα πριν, ή ώρα εκείνη του σώματος «που ζητεί και θέλει», καθώς έλεγε ο άλησμόνητος κάποτε Καβάφης, ο κλασικός, ή σκηνή εκείνη, ώ, είναι κάτι περισσότερο, παρά μία παροδική ύποτροπή παλιών άμαρτημάτων. Είναι ή πραγματική φύσις της Κόρας, ή ζωική, που διψά το πεπρωμένο της. Και το πεπρωμένο της δεν είναι βέβαια ο εύλαβικός έρωτας του Λερριανού, ή τίμια και διανοητική του τρυφερότης: Είναι ο σαρκικός δεσμός με τον άγνωστο, το δολερό, το ξένο θηρίο που την έκυριάρχησε μία για πάντα με τον πρωτόγονον *άνδρισμό* του.

Με μιάν άσυνήθιστη για το μυθιστορημα γοργότητα (σχεδόν ολόκληρο ξετυλίγεται κάπως άργά) έπέρχονται, στο τέλος, άλλεπάλληλα κι' ανεπάντευχα, (εύρηματικά όμως) γεγονότα: έν άπ' αυτά είναι ότι ο Σκαλιγέρης αυτοκτονεϊ. Ο συγγραφεύς έκτοπίζει έτσι το κύριο πρόσωπο της δραματικής δέσεως, και ή λύσις έπέρχεται άπλώς έξωτερική, φυσική, άκοπη, μοιραία. Η Κόρα ξαναγράφει στον νόμιμον άνδρα της. Άλλά τί με τούτο! Στόν νοϋ του άναγνώστη ή Κόρα παρουσιάζεται πάντα έξόριστη, σάν ή Ίφιγένεια εκείνη, ή έξιλαστική, έξόριστη από τον άληθινό της δρόμο, σέ μιάν σίωνία Ταυρική χερσώνησο, όπου ο Θόας της σωρεύει στα πόδια θησαυρούς,—άλλ' ο Όρέστης δέ θάρθη.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Ο ΣΤΙΧΟΣ

ΓΙΑΝΝΗ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ : «Τα τραγούδια μας».

Όπως κάθε έκκλησία έχει ανάγκη από άγιους έτσι και κάθε έθνος έχει ανάγκη από μεγάλους Όδηγούς, από μορφές ανώτερες, συμβολικές. Κι' αν δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα, τους πλάθει. Η Γαλλία που έχει πολλούς κορυφαίους μυθιστοριογράφους, αλλά κανέναν δεν έχει μεγάλο, έπλασε τον Μπαλζάκ. Η ύπαρξη των μεγάλων άποτελεί μία ανάγκη των έθνών, τόσο γιατί διαθρύπτει τη φιλοτιμία τους, όσο και γιατί άποτελεί τη μορφικήν έκφραση της προβολής των μυστικών πόθων για κάτι ανώτερο, αιώνιο και άκατάλυτο.

Από την άποψη αυτή παρμένη ή εργασία του κ. Άποστολάκη, που προσπαθεί να πλάσει από το Σολωμό την ανώτερη νεοελληνική ποιητική προσωπικότητα, τόσο ή πρώτη εργασία, όσο και ή πρόσφατή του, βρίσκουν όλη τους τη δικαίωση στους πόθους του έθνους μας.

Αν όμως τα έργα του κ. Άποστολάκη κριθούν όχι από την άποψη της άνώτερης σκοπιμότητας, αλλά από την πλευρά της επιστημονικής άκριβειας και της άφιλοπροσωπίας χάνουν πολύ από το ενδιαφέρο τους στα μάτια εκείνου, που ήμπορει να αντικρύζει τα πράματα *sive ira et studio*. Τόσο το πρώτο όσο και το πρόσφατο βιβλίο του ξεκινούν από την προσωπολατρεία και καταλήγουν στην έκζήτηση. «Τα τραγούδια μας» μάλιστα ξεφτίζονται κάποτε σέ μία άνυπόφορη μικρολογία, ή οποία δεν προδίδει τίποτε από το μάτι της άληθινής κριτικής μέλισσας, που ζαίρει να σταματά ή όπου μόνο πρέπει, στις κορφές, και να παραμερίζει τ' άσημαντα. Και το σπουδαιότερο, ότι ή μικρολογία αυτή καταλήγει κάποτε σέ παρανοήσεις και άνακριβείες που ζημιώνουν τόσο τον έρμηνευτή όσο και τον ποιητή. Π. χ. όταν στη σελίδα 181 κρίνοντας την «Καταστροφή των ψαρών» γράφει πώς το ρήμα φορεϊ σημαίνει «κίνημα του χειριού» δηλ. πράξη, ενώ δε σημαίνει παρά μία κατάσταση. Η Δόξα δε φορεϊ εκείνη τη στιγμή το στεφάνι, (άλλοίμονο!), τόχει φορεμένο...

Όστόσο ή επιστημονική κριτική μέθοδος του κ. Άποστολάκη έχει πολύ ένδιαφέρον και το βιβλίο του μπορεί να είναι χρήσιμο για τους φοιτητές.

Ο κ. Άποστολάκης είναι ένας άληθινός επιστήμων: έχει πάντοτε παρούσα τη συνείδηση της μεθόδου του.

Όμως ο επιστήμων έρμηνευτής δέ φαίνεται να ώθησε πάντοτε τις κριτικές του σκέψεις ως τις έσχατες συνέπειές τους. Άπορεί κανείς π. χ. για την άκαμψία της πίστεώς του, ότι στο Σολωμό ανακάλυψε «ένα μέτρο και κριτήριο για το ποιητικό έργο των άλλων». Πού οδηγεί αυτό; ανακάλυψε δηλ. αυτή την ίδια την ποιητική τέχνη προσωποποιημένη στο Σολωμό και τον θεωρεί σάν μοναδικό σημείο συγκρίσεως; Άν, ώστόσο, ο κ. Άποστολάκης ήταν ολιγώτερο ένθουσιασμένος θά ήταν περισσότερο άκριβής λέγοντας, πώς το καλλιτεχνικό ποίον είναι ποιόν ά σύγκριτο και ότι κάθε έργο κρίνεται σάν καλό ή κακό σύμφωνα με τους έσωτερικούς του όρους και είναι υπεύθυνο μόνον άπέναντι του έαυτού του και είναι άξιο ή άνάξιο μόνο για ότι αυτό το ίδιο το άξιζει και όχι για κείνο που κερδίζει ή χάνει από τη σύγκριση. *Comparaison nest pas raison*.

Και πάλι, ρωτούμε: ή ποίηση ή νεοελληνική πρέπει να άγκιστρωθή με το Σολωμό, να ανατρέχει πάντα σ' αυτόν, να τον έχει ως υπόδειγμα, ως κανόνα ως άφετηρία; Δεν πειθόμαστε. Για να πεισθούμε πρέπει να άποδειχθ ή ότι ή ποίηση του Σολωμού περιέχει τα αιώνια και άφθαρτα εκείνα άξιολογικά στοιχεία, που θά μείνουν τέτοια μ' όλες τις έναλλασσόμενες και κυμαινόμενες κρίσεις του Χρόνου. Ν' άποδειχθ ή, ότι ο Σολωμός είναι κλασικός. Και τότε δεν είναι ο Σολωμός που θά οδηγή την ποιητική σκέψη, άλλ' ότι εκείνος έχει στην ποίησή του άφθαρτο και άδιαφιλονίκητο: ή ποιητική πεμπουσία.

Και ή σκέψη του κ. Άποστολάκη στο σημείο τούτο περιέχει μία αντίνομία: ένω πάει ν' άποδείξη το Σολωμό κλασσικόν, προτού βεβαιωθή, ότι το απέδειξε άποφαίνεται κι' όλας ότι είναι τέτοιος και πρέπει να τον μιμηθούμε. Η αντίνομία αυτή όφείλεται στη μονοπλευρικότητα του κριτικού συλλογισμού του. Γιατί πιστεύει ότι επέβαλε κι' όλας την κλασικότητα του Σολωμού άπλά και τελειωτικά με την επιστημονική του μελέτη, ενώ για μία κοινή όμολογία χρειάζονται κι' άλλες και ισχυρότερες μάλιστα προϋποθέσεις: ή κριτική της κοινής γνώμης, ή κριτική των όμοτέχων, και χωρίς άλλο ή κριτική του Χρόνου.

Και συνεχίζεται ή σκέψη του κ. Άποστολάκη: άφου κανένα νεοελληνικό σύγχρονο ποιητικό έργο δέ μιμείται το Σολωμό... άρνούμαι όλοκληρωτικά τη σύγχρονη νεοελληνική πνευματική ζωή (σ. 8). Δικαίωμα του είναι βέβαια να άρνηται άλλ' άς μās έπιτρέψη να τον βεβαιώσουμε ότι είναι ντροπή να το διακηρύττει. Όχι. Κάτι είναι ή σύγχρονη πνευματική Έλλάδα και ή δύναμή της έγκειται σ' αυτή άκριβώς τη βρασιώδη άκαθοριστία που δείχνει ότι το νερό δέ λιμνάζει αλλά ζη, ότι κάτι κινείται από μέσα του, που έστειλε κιόλας κάποιους λαμπρούς προπομπούς. Η ιδέα, ότι δεν κάνουμε τίποτα χωρίς το Σολωμό είναι μία καθαρή ήττοπάθεια.

Άπ' όλα αυτά φαίνεται ή επίμονη...έπιμονή του κ. Άποστολάκη να επιβάλη το Σολωμό. Και θά ήταν άγια ή επίμονή του αν δεν προσπαθούσε να την στηρίξη «πάση θυσία». Άλλά...ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα.

Όστόσο και ή αισθητική σκέψη του κ. έρμηνευτή δέ μου φαίνεται φτασμένη πάντοτε ως τις έσχατες συνέπειές της.

Εάν δηλ., καθώς άποφαίνεται μόνον «ή ζωντανία είναι σημάδι έπιτυχίας του ποιητικού έργου» (σ. 26) τότε, ενώ έξαιρείται ή ενάργεια της ειχόνος στη λέξη και την πρόταση δηλ. ή πλαστικότητα και ή έσωτερική ένταση του χρώματος, παραγνωρίζεται τελείως το δεύτερο σκέλος της ποιήσεως, ή μουσικότητα, το διάχυτο, το κυματιστό, το άκαθόριστο. Και όμως ή ποίηση οτέκεται στο συνδυασμό των δύο αυτών στοιχείων, στο *chiar-scure*, στο μίσφατο που δημιουργούν, στο φωτεινό και θαμβωτικό μαζί, στο καθαρό και συμβολικό μαζί. Είναι γνωστό δά πόσο δούλευε τη λέξη ο Mallarmé —σέ σημείο που ή τέχνη του να όνομασθ ή *Poesie savante*—άλλά είναι επίσης γνωστό πώς τοποθέτησε τον κόσμο του σέ μία τόσο μουσικά ύποβλητική άτμόσφαιρα. Και είναι γνωστό πώς ο συμβολισμός ξεπέρασε τον παρασυσισμό. Και μές τον τελευταίο λούζεται ολόσωμη ή αισθητική σκέψη του κ. Άποστολάκη.

Και ακόμη, ή λέξη. Το τόσο έξαντλημένο και έξαντλητικό μοτίβο του

κ. Ἀποστολάκη. Στηριγμένη στο νόημα, τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἔνταση ποὺ περιέχει, ἡ λέξις πλουτίζει ἀληθινὰ τὸ ποίημα ἀπὸ χυμὸ καὶ οὐσία, ὅμως... πῶς κάποτε θεραπεύει καὶ τὸ πῖο φθισικὸ ποίημα, ἀρκεῖ νὰ γεμίσης μ' οὐτὴ τὸ στόμα σου!

Τὸ ἐσώτερο νόημα τῆς «λέξης» εἶναι πολλές πολλές αορὲς τόσο ἐλαστικὸ καὶ τόσο ἀπαρηλό! Δὲν εἶν' ἀλήθεια, ὅτι τὸ «φούντωμά» τῆς ἐξαορτᾶται ὄχι μιὰ φορὰ καὶ ἀπὸ τῆ δική μας προδιάθεση, τὴν προκατάληψη ἢ τὴ διάθεση τῆς στιγμῆς; Ἔτσι γιὰ νὰ εἴμαστε εἰλικρινεῖς.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Στὴ σελ. 350 (διήγημα Σ. Χονδροπούλου) στὸν στίχο 34 σβύνει ὁλόκληρη ἡ φράση «Κανεῖς βέβαια δὲν τὸ πρόσεξε. Ἔπεσε ξανά στους συλλογισμούς», ποὺ ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία ἐτέθηκε, ἐνῶ ἐπαναλαμβάνεται στὴ κανονικὴ τῆς θέσης στὸν στίχο 36.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ :

Γ. Β. ΚΑΤΣΟΥΛΗ: Φλόγες ἀπ' τὰ συντρίμια (ποιήματα).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ :

ΣΗΜΕΡΑ: Μηνιαία ἔκδοση. Τεύχος διπλὸ Μᾶης—Ἰουνῆς 1934.
ΕΛΛΗΝ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ: Ἰούλιος 1934. Διευθύντρια Εὐγενία Ζωγράφου.
ΝΕΑΝΙΚΗ ΨΥΧΗ: Δεκαπενθήμερο Δελτίο τῆς Χ.Α.Ν.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ :

ΤΡΙΦΥΛΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ: Δεκαπενθήμερη Κοινωνικο-πολιτικὴ καὶ Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρηση. Γαργαλιάνοι. Διευθυντ. Γ. Δ. Καλογερόπουλος.
Η ΚΥΝΟΥΡΙΑ: Δεκαπενθήμερη. Διευθυντῆς Ἄγης Αεβέντης.
Η ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΙΚΗ: Ὄργανο τῆς Φυσιολ. Ἰδεολογίας. Διευθ. Στ. Βαρβέρης.
ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ: Ἑβδομαδιαία. Σπάρτη.

ΣΤΟΝ ΤΟΜΟ ΑΥΤΟΝ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΥΝΤΑΙ :

Ἄγρας Τέλλος, Ἄγραϊος Κίμων, Ἀρβανιτάκης Λέαντρος, Ἀλεξίου Χάρης, Βάσας Μ., Βίγλας Λευτέρης, Βογιατζῆς Γιώργος, Γιαλούρης Ἀντώνης, Γιανόπουλος Ἄλκ., Γιαννάκος Γιάννης, Γεωργίου Μέμος, Δρίβας Ἀναστάσιος, Δρόσου Μάγια, Δάφνη Αἰμίλια, Δάφνης Στέφανος, Δρουσιώτης Πυθαγόρας, Ἐσρέφ Ρουσέν, (Ζῶτος Μίνως), Ζιτσαῖα Χρυσάνθη, Θεοχάρης Γρηγόρης, Κοτζιούλας Γ., Κοτιώνη Ἀλεξάντρα, Κριαρᾶς Μαν., Καμαρινάκης Γιάννης, Καμπανᾶς Ἀντώνης, Κουρμούλης Μιχ., Λαγοπάτης Χ., Λιαρούτσος Θ., Μαγγανάρης Ἄπ., Μπάρας Ἀλέξανδρος, Μουρέλος Γιώργος, Μαυροειδῆ Παπαδάκη Σοφία, Μάσχας Κ., Μωραῖτης Ἀντώνης, Μπούμη Ρίτα, Νικολαΐδης Μελῆς, Οἰκονόμου Κώστας, Παπάζογλου Ἄβρ., Πηνιατόγλου Λ., Παπαδάκης Κώστας, (Πολυδούρη Μαρία) Πετρίδης Μιχ., Παπαγιωργίου Ναπ., Πρωτοψάλτης Μαν., Πτίνης Κώστας, Ραζέλος Λεωνίδας, Ραφαλιᾶς-Πρόκος Ἀντώνης, Σπαταλᾶς Γεράσιμος, Σαντοριναῖος Νίκος, Σούκας Κώστας, Σπανδωνίδης Πέτρος, Σκαρίμπας Γιάννης, Σταμπολῆς Γ., Στασινόπουλος Μιχ., Σαφᾶ Πεγιαμῆ, Σταύρου Τατιάνα, Τερζάκης Ἄγγελος, Φιλήντας Μένος Φρέρης Βελ., Χονδρόπουλος Σῶτος, Χαλκέας Γιάννης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ - ΧΡΟΝΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1933 - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1934

ΑΡΘΡΑ

Βάλσας Μ.	Πώς φαντάζομαι ένα Έλλην. περιοδικό τέχνης	Σελ. 45
»	Ἡ Φάκα τοῦ Συγχρονισμοῦ	266

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Γιαννόπουλος Ἀλκ.	Τὸ δόντι τοῦ Βούδα	328
Δρόσου Μάγια	Ἀνθρωποι με πνευμοθώρακα	178
Λαγοπάτης Χ.	Ἀνεβαίνοντας	200
»	Μυήματα	311
Μπάρας Ἀλέξανδρος	Λουλούδια στὸ Ὑπερῶ	38
»	Τὸ δαχτυλίδι τοῦ νέου με τὸ ἀδιάδροχο	339
Νικολαΐδης Μελῆς	Μὲ ψιλὰ στοιχεῖα τῶν 8 στιγμῶν	236
Οἰκονόμου Κώστας	Ὁ Στυλιανός, οἱ Μουργιές κι' οἱ γίδες	242
Παπαγιωργίου Ναπ.	Ἡ κυρία ὁ συγγραφέας κι' ὁ μαθηματικὸς	105
Ραζέλος Λεων.	Ἡ Τσιγγάνα, ὁ Βίκτωρ, κι' ὁ Παῦλος	135
Σταύρου Τατιάνα	Στὸ Ἰατρεῖο τοῦ Ἐμιργιάν	206
Φρέρης Βελ.	Ὁ Ἀδελφὸς Νικόλαος	72
Χονδρόπουλος Σῶτος	Ἡ Ὑψίφωνος κ. Τάνια Κ...	16
»	Ὁ Πιόγκας	116
»	Παράξενοι Στρόβιλοι	369
»	Τρία Ποτήρια - Τρία Πρόσωπα	348

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Ἰδάν Μπούνιν	Βέρα—Μετάφραση Σοφίας Μαυροειδῆ Παπαδάκη	145
Πεγιαμῆ Σαφά	Μπάγια (ἀνέκδοτη ἐργασία) Μετάφραση Ἀβρ. Ν. Παπάζογλου	169
Παντελ. Ρομανώφ	Χωρὶς λουλούδια Μετάφρ. Σοφίας - Μαυροειδῆ Παπαδάκη	293

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ἄγρας Τέλλος	Εἰδύλλιο	37
»	Χινοπωρινὸ Σχεδιάσμα	103
»	Ἀγοραστὰ τριαντάφυλλα	265
Ἄγρατος Κίμων	Rictus	70
»	Ἐνας ἄνθρωπος	204
Ἀλεξίου Χάρης	Ἐφυγες	252
Βιτσαῖος Β.	Εἶπες καὶ σὺ!	355
Βίγλας Λευτέρης	Σούρουπο	338
Βογιατζῆς Κ. Γ.	Οἱ ἀγάπες τῶν στίχων	302
»	Μονάχοι εἴμαστε	352
Γιαννάκος Γιάννης	Ἄν κανεῖς;...	235
Δάφνη Αἰμιλία	Ἀγρυπνία	325
Δάφνης Στέφανος	Χινοπῶρο	226
Δημάκης Μηνᾶς	Ἀπόγνωση	356
Δρίβας Ἀναστάσιος	Μὲ τὸ ραβδί τῆς ἀπόγνωσης	133
»	Μάσκες	175
»	Μολυβιές στὸ μάρμαρο	303
Δρουσιώτης Πυθ.	Τετράστοιχα Δήλος - Ἀττικῆ	309
»	Χινοπωρινὰ ρίγη	303
Ζῶτος Μίνως	Σὲ ποιητῆ	92
Ζιτσαῖα Χρυσάνθη	Ἐνα τραγοῦδι	203
Θεοχάρης Γρηγ.	Στεχασμοὶ στὸ μουράγιο	231
Καμπανάος Ἀντών.	Αὐτοκτονία Ναυτικοῦ	345
Κοτιώνη Ἀλεξάν.	Ψυχὴ	199
Κουρμούλης Μιχ.	Τὰ μάτια σου	355
Λαγοπάτης Χ.	Ἐπίκληση	137
»	Στὴν ἀλήθεια	230
Λιαροῦτσος Θ.	Πικρὴ Γαλήνη	124
Μπάρας Ἀλέξαν.	Νοτιοαμερικανικὲς Δημοκρατίες	14
»	Τρία Πιστόλια	327
Μουρέλος Γεώργιος	Ἐργαστήρι ἐρασιτέχνη ἀποκρυφιστῆ	20
Μάσχος Κ.	Ἀπ' τὰ σονέττα τῶν πετραδιῶν	352
Μαυροειδῆ - Π. Σ.	Ξανακύλισμα	44
Μπούμη Ρίτα	Ὁ κώδων τοῦ κινδύνου	268
Μαγγανάρης Ἀπ.	Παλιές Ἀγάπες, Ματεοδοξία	326
Πολυδούρη Μαρία	Ἀλαζονεῖα	69
Παπαδάκης Κώστας	Ὑποτροπὴ	177
»	Ποιητὲς	182
Πατριαρχέας Σ. Γ.	Στὰ χρόνια τῶν διωγμῶν	216
Πτίνης Κώστας	Δέηση ἑνὸς μούτσου	205
Ραζέλος Λεωνίδας	Στὸ λαγκάδι τῆς Βούρας.	51
»	Ἡ δόξα τοῦ Νικητῆ	230
Ραφαλιᾶς - Πρόκος Α.	Ἐξόψωση	310
»	Προμάντευμα	333
Σαντοριναῖος Ν.	Παράταιρα τραγοῦδια	4

Σαντοριναίος Ν.	»	»	43
»	»	»	175
Σούκας Δ. Κώστας	Πηγελόπη		7
»	Ἰδαλγοί		8
Σκαρίμπας Γιάι.	Modes		104
»	Εὐθανασία		274
Σταμπολῆς Κ. Γ.	ᾠδή γιὰ τὴ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων		115
Στασινόπουλος Μ.	Ὁ Δημοσιογράφος. — Τὰ ἔρημα κέντρα.— Τ' ἄλογο τοῦ σκακιῦ—Γαλήνη—τ' ἄδειο βαγόνι.		166
Χαλκέας Γιάννης	Ἀμάραντο		75

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Ὅρατιου Φλάκκου	ᾠδή V. Μετάφρ. Γερ. Σπαταλάς		3
»	ᾠδή 3. »		101
Ἐγδάρ Πόε	Οὐλαλούλ Μετάφρ. Γ. Μουρέλος		52
Blaise Cendrars	Ear-West » M.		80
Charl. Baudelaire	Τὸ ταξίδι » Ἀλεξάνδρου Μπάρρα		120
Philippe Soupault	Ἀναρρίχηση—Cruz-Alta Μετάφ. Α. Γ.		138
Ὅμηρου Ὀδύσ.	Ραψωδία Η'. Μετάφρ. Γερ. Σπαταλάς		197
Florian	Plaisir d'amour Μετάφρ. Ἀλεξ. Μπάρρα		199
Ἀνώνυμα Σχ. Ἀτ.	Μετάφραστὴς Μ. Κριαρᾶς		220
Ἀνακρέοντιο	»		235
Λαϊκὰ Ρουσ. Τραγ.	» Μέμος Γεωργίου		251
Ἐγδάρ Πόε	Ἡ κοιμισμένη Μετ. Γεωρ. Μουρέλλος		275
Jules Superville	Ἐκλογή ἀπὸ τὴς Ἀποβάθρες		281
Ὁιδίου	Ὁρφέας κ' Εὐρυδίκη—Μετ. Μ. Πετρίδης		343
Ζῆν Κοκτώ	Πρόσκληση στὸ θάνατο		354

ΠΡΟΖΕΣ, ΠΕΖΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ Κ.Λ.Π.

Γιαλούρης Ἀντ.	Σκίτσα ἀπ' τὸ Βυζάντιο (Μαρία Κομνηνή— Προαίρεσις ἀντιμετροῦσα)		5
»	Σκίτσα ἀπ' τὸ Βυζάντιο (Φυλακὴς Ἀνεμᾶ)		261
Ἐσρέφ Ρουσσέν	Σταλαγματιὰ—σταλαγματιὰ (ἀνέκδοτη ἔργα- σία) Μετάφρ. Ἀθρ. Ν. Παπάζογλου		232
Ρεμπώ Ἀρθούρ	Μετὰ τὸν κατακλισμὸ Μετάφρ. Ξ.		282
Σοφοκλή	Ἀπ' τὸν Οἰδίποδα στὸν Κολωνὸ (Σκηνὴ 8η) Μετάφρ. Γερ. Σπαταλά		262
Σαντοριναίος Ν.	Παράταιρα λόγια		238
Σπανδωνίδης Π.	Καθρεφτίσματα—Σὲ μιὰν ἄκρη τῆς Μακεδ.		55
»	Καθρεφτίσματα—Ρομαντισμὸς—Ρεαλισμὸς		176
»	Ἀπανθίσματα		315

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Ἀρβανιτάκης Α.	Ἰδὸν Μποῦνιν		215
Γιαλούρης Ἀντ.	Γεώργιος Βιζυηνὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του		58, 84, 125, 183

Γιαλούρη Ἀντ.	Φαναριώτικο Μυθιστόρημα, φαν. διήγημα		285
Δρίβας Ἀναστ.	Στὸ ἐργαστήριο τοῦ Γλύπτου Γ. Μπονάνου		23
»	Ὁ Ζωγράφος Τάκης Ἐλευθεριάδης		225
»	Ὁ Γλύπτης Κωστῆς Παπαχριστόπουλος		249
Κοτζιούλας Γ.	Στὸ νησι τοῦ Προβελεγγίου		61
Μουρέλος Γιώργ.	Ὁ Κυβισμὸς στὴν Ποίηση (Πιερ Ρεβερτύ)		218
Παπάζογλου Ἀ.	Σύγχρονοι Τούρκοι Ποιητὲς [Ναζίμ Χικμέτ]		8
»	Τὰ πρῶτα Τουρκ. Θεατρικὰ ἔργα		76
»	Πεγιαμὴ Σαφά		173
»	Δέκα χρόνων Τούρκικη Φιλολογία		336
Πρωτοφάλης Μ.	Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου		346
Τερζάκης Ἀγ.	Ἡ ἀγωνία τοῦ Ρεαλισμοῦ		304
Φιλήντας Μένος	Γλωσσολογικὰ—Μαραγκιάζω		21

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Bremond Henri	Ἡ καθαρὴ ποίηση		212, 239
Duhamel Geor.	Παρατηρήσεις ἐπάνω στὰ φανταστικὰ ἀπο- μνημονεύματα Μετάφ. Γ. Μουρέλου		140
Fay Bernard	Ἡ τωρινὴ κατάσταση τῆς ποίησης στὴ Γαλλία		277

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Ἄγρας Τέλλος	Ἀγγέλας Βαλλιᾶδη—Καστανάκη: Τὸ πέρασμά μας σελ. 30—Γιάννη Σκαρίμπα: Τὸ Θεῖο Τραγὶ σελ. 93 —Γαλατ. Καζαντζάκη: Γυναίκες, Σώτου Χονδρο- πούλου: Ἠρώες χωρὶς ἄθλους, Γιάννη Σφακιανᾶκη Ἀχ. Λιμιλίου: Παλιὰ Κύπρος σελ. 155—Πέτρου Ἀ- φθονιάτη: Ληστὲς, Θράσου Καστανάκη: Τὰ μυστή- ρια τῆς Ρωμηροσύνης σελ. 221—Μ. Κοκκίνου: Στο- χασμοὶ ἑνὸς γραφιά σελ. 253—Γ. Σ. Δούρα: Δόξα, Μ. Δαμηράλη: Γλυκόπιστα φαρμάκια, Γ. Σαραντάρη: Τὰ τραγούδια τοῦ Χρόνου σελ. 287—Διονυσίου Κοκκίνου: Ἰλιγγος σελ. 360.		
Γιαλούρης Ἀντ.	Λεων. Ραζέλου: Τῆς ἐποχῆς καὶ περασμένα σελ. 29— Ἐλισσαίου Γιαννίδη: Οἰκοδόμοι καὶ Ἐμπρηστὲς σελ. 161—Σοφίας Μαυροειδῆ-Παπαδάκη: Ὁρεὲς ἀγάπης σελ. 193—Νικ. Βασιλειάδου: Ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Βιζυηνοῦ σελ. 318		
Καμαρινάκης Γ.	Στέλλιου Ξεφλούδα: Εὐα σελ. 318		
Κοτζιούλας Γ.	Νίκου Καββαδία: Μαραμποῦ, Γιώργου Μουρέλλου: Στοχασμοί, φαντασίες, αἰσθήσεις σελ. 96—Γ. Κου- γιούλη: Ἡ ἀπειρη στιγμή, Ἀλεξ. Μπάρρα: Συνθέσεις, Παύλου Λιασιδῆ: Τὰ φκιόρα τῆς καρδιάς μου, Κώ- στα Κοφινιώτη: Ἐπὶ γῆς εἰρήνη σελ. 191—Μυρτιώ- τισσας, Κούλη Ἀλέπη: Ἡ Μήδεια τοῦ Εὐρυπίδη, Μάρκου Τσιριμώκου: Τραγούδια τοῦ πόνου, Π. Μαυ- ρέα: Αὐλοδόκη, Γ. Βογιατζῆ: Στιγμές, Ἀντώνη Για- λούρη: Γεώργιος Βιζυηνὸς σελ. 254—Ἀλέκου Φράγ-		

	κου: Στιγμές τῆς Ἐπαρχίας, Ἐπ. Μαμέλη: Πνοή καὶ Τέχνη, Τ. Μουζενίδη: Ὁ Μεγάλος Μπάλος	σελ. 319
Μουρέλος Γ.	Κ. Θρακιώτη: Ἐμεῖς δὲν θὰ θαδίσουμε	σελ. 225
Μωραΐτης Ἄντ.	Μιχ. Πετρίδη: Τὰ νειᾶτα τοῦ διψοῦν	σελ. 258
Ραζέζος Λ.	Μ. Βάλα: Ἡ κοροΐδια στὴ τέχνη	σελ. 357
Σπανδωνίδης Πέτ.	Γιάννη Ἀποστολάκη: Τὰ τραγούδια μας	σελ. 363
Φαίδρος	Λίζας Κόττου: Ἡ Λογοτεχνία στὰ Γυμνάσιά μας	σελ. 160
Χονδρόπουλος Σ.	Θράκη Θρύλου: Ντίνος Μαρίνης	σελ. 35—Θ. Κορνάρου: Σπιναλόγκα
	σελ. 161—Τατιάνας Δ. Σταύρου: Ἐκείνοι τοῦ ἔμειναν	σελ. 190
	Ν. Θ. Κατσιάρου: Ἡ Βεντέττα ἐν Μάνη	σελ. 319

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Λ. Πηγιάτογλου	Γρηγ. Ξενοπούλου: Νὰ ξαναπάρης τὴ γυναίκα σου, Θ. Συναδινόυ: Γνωρίζετε ἐτι..., Ἄλ. Λιδωρίκη: Ἡ Μεγάλη στιγμή	σελ. 33—Α. Λενορμάν: Ἀσία, Ἡ Ὀμηρικὴ ἑορτὴ τοῦ ὄργαν. Ἀρχαῖο Θέατρο	σελ. 67
----------------	--	---	---------

ΔΙΑΦΟΡΑ

Γιαλούρη Ἄντ.	Ἡ Γαλλικὴ μετάφραση τῶν ἔργων τοῦ Παπα- διαμάντη	σελ. 29
Α. Π.	Ὁ Τάφος τοῦ Ἀχμέτ Ρασήμ	35
Ἀγγέλου Τερζάκη	Μιά ἀπάντηση	194
Κούλη Ἀλέπη	» »	323
Πένθη	Ἰσμήνη Φιλήντα	36
Διορθώματα		228
Σημειώματα		
Βλέπε σελ.	98, 163, 195, 227, 260, 292, 324	